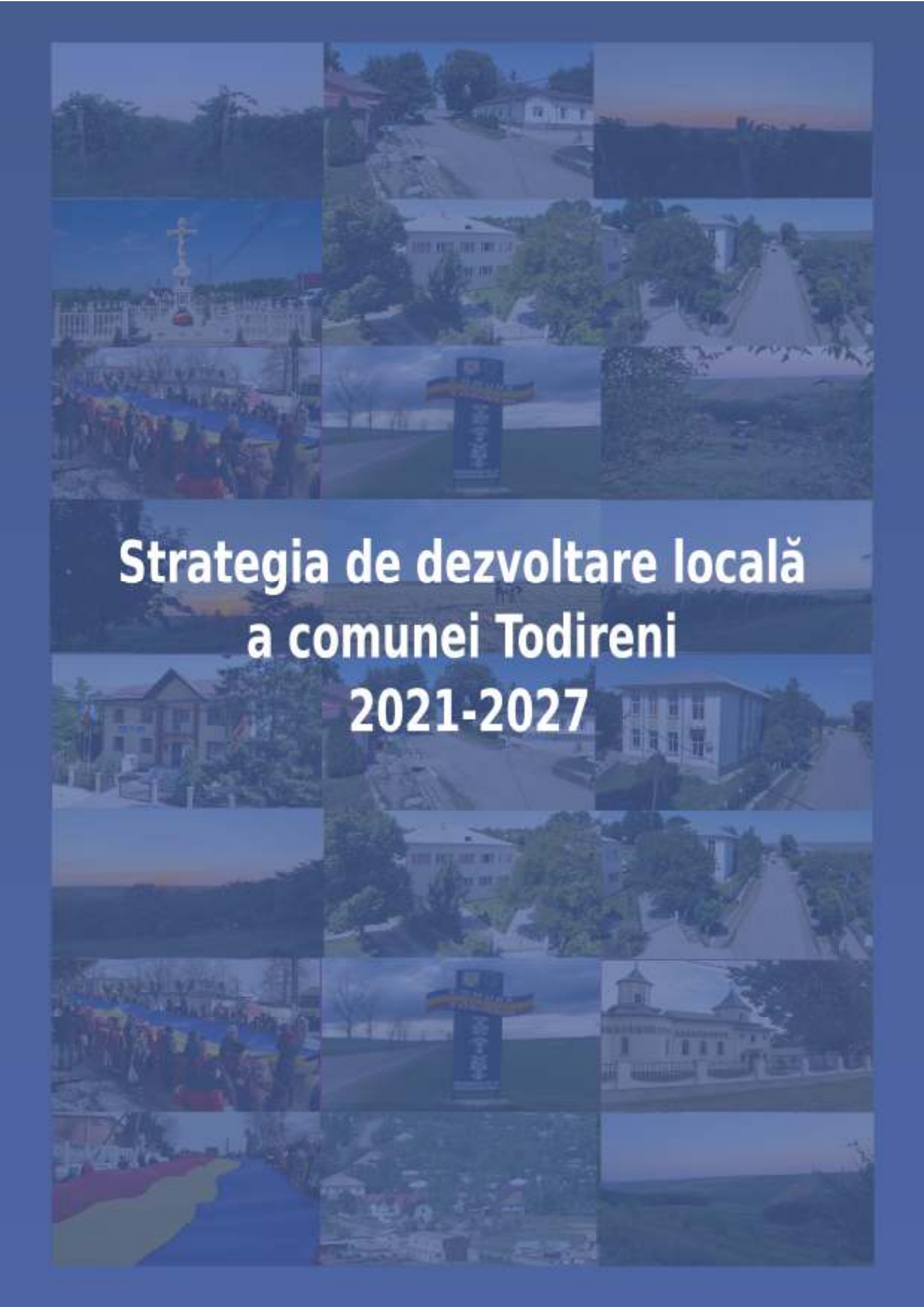

Strategia de dezvoltare locală a comunei Todireni 2021-2027

Strategia de dezvoltare locală a comunei Todireni 2021-2027

Prezentul document a fost elaborat de un grup de cercetători din ICCV.

Documentul nu exprimă punctul de vedere al Institutului de Cercetare a Calității Vieții, ci al autorilor.

Mai multe informații despre ICCV și rezultate din activitatea de cercetare se pot găsi pe [saiatul iccv.ro](http://iccv.ro).

Autori:

Iulian	Stănescu
Flavius	Mihalache
Simona	Ilie
Cristina	Humă
Mădălina	Manea
Monica	Marin
Cosmina	Pop
Sebastian	Joc
Laurențiu	Tănase
Filip	Alexandrescu
Cătălin	Berescu

Asistenți de cercetare:

Ana Nițu
Mihai Pitel
Horia Mihai
Corina Drăgan

Instrucțiuni pentru citare: *Strategia de dezvoltare a comunei Todireni*. București: ICCV, 2021.

Autorii mulțumesc tuturor acelor care au contribuit la realizarea acestui raport cu observații și comentarii pe manuscris.

Cuprins

Lista abrevierilor	5
Lista figurilor	6
Lista tabelelor	7
Cuvânt înainte	8
Identificarea și diagnoza problemelor de dezvoltare	9
Context local	9
Elemente geografice	9
Potențialul agricol	11
Cadru istoric și personalități locale	13
Populația și perspective demografice	14
Volumul și structura populației	14
Mișcarea naturală a populației	16
Proiecție demografică 2019-2027	17
Coordonate economice și standardul de viață al populației	19
Capitalul uman și piața forța de muncă	19
Profilul agenților economici din comună	21
Agricultura și exploatarea agricole	25
Căile de comunicație	27
Potențial turistic	30
Condiții de viață ale populației, accesul la învățământ și sănătate	32
Condiții de viață și utilitățile publice	32
Planul de urbanism	33
Învățământul	35
Sănătatea	39
Domeniul social	42
Probleme sociale și asistența socială	42
Cultură, viață religioasă, petrecerea timpului liber	43
Mediu și tranziție ecologică	48
Obiectivele de dezvoltare și planul de acțiune	51
Evaluarea capacității instituției	51
Capacitatea administrativă	51
Capacitatea financiară	51
Capacitatea de absorbție a fondurilor europene	55
Analiza PESTEL	57
Analiza SWOT	58
Obiectivele de dezvoltare	59
Contextul cadrului financiar disponibil autorităților publice locale în perioada 2021-2027 ...	60
Fondurile europene	60
Programul Național de Reformă și Reziliență PNRR	64
Programe naționale	65
Planul de acțiune (portofoliul de proiecte)	69
Anexa 1 Proiecte în derulare 2021-2022	72
Anexa 2 Metodologia de elaborare a SDL Todireni 2021-2027	73

Lista abrevierilor

ADI-AT	Asociația de dezvoltare intercomunitară Albești-Todireni
AFIR	Agencia pentru Finanțarea Investițiilor Rurale
AFM	Administrația Fondului pentru Mediu
AM	Autoritate de Management
ANCOM	Autoritatea Națională pentru Administrare și Reglementare în Comunicații
ASF	Alocație pentru susținerea familiei
CJ	Consiliul Județean
CNI	Compania Națională de Investiții
Covid-19	Noul coronavirus; sindrom respirator viral cauzat de coronavirusul sindromului respirator acut sever 2 (SARS-CoV-2)
DGASPC	Direcția Generală de Asistență Socială și Protecție a Copilului
DSP	Direcția de Sănătate Publică
Eurostat	Institutul European de Statistică
GAL	Grup de Acțiune Locală
HORECA	Domeniul hoteluri, restaurante, cafea
Institutul Național de Statistică	Institutul Național de Statistică
M	Măsură de finanțare
MDLPA	Ministerul Dezvoltării, Lucrărilor Publice și Administrației
OS	Obiectiv specific
OUG	Ordonanță de Urgență
P	Prioritate de finanțare
PFA	Persoană fizică autorizată
PNDL	Programul Național de Dezvoltare Locală
PNDR	Programul Național de Dezvoltare Rurală
PNI AN	Program de Interes Național Anghel Saligny
PNRR	Planul Național de Redresare și Reziliență
PNS	Planul Național Strategic
POCIDIF	Programul Operațional Creștere Inteligentă, Digitalizare și Instrumente Financiare
PODD	Programul Operațional Dezvoltare Durabilă
POEO	Programul Operațional Educație și Ocupare
POIDS	Programul Operațional Incluziune și Demnitate Socială
POR	Programul Operațional Regional
POTJ	Programul Operațional Tranziție Justă
PUG	Plan Urbanistic General
RO	România
RPL	Recensământul populației și locuințelor din România
SDL	Strategie de dezvoltare locală
SPAS	Serviciul public de asistență socială
SRL	Societate cu răspundere limitată
TI	Tehnologia informațiilor
UAT	Unitate administrativ-teritorială
UE	Uniunea Europeană
VMG	Ajutor sociale pentru asigurarea venitului minim garantat

Lista figurilor

Figura 1. Satul Todireni, vedere din sud	10
Figura 2. Monumentul Eroilor din com. Todireni.....	13
Figura 3. Evoluția volumului populației în comuna Todireni (1992-2020)	14
Figura 4. Populația cu domiciliul în comuna Todireni și în mediul rural al județului Botoșani (2011-2020).....	15
Figura 5. Populația rezidentă în comuna Todireni (2011) și în mediul rural al jud. Botoșani (2012 și 2020)	15
Figura 6. Mișcarea naturală a populației în comuna Todireni (1992-2020).....	17
Figura 7. Populația domiciliată în comuna Todireni (1992-2021) și proiecție pentru 2021-2027	18
Figura 8. Comuna Todireni – poză panoramică	19
Figura 9. Clădirea fostei cooperative de consum din Todireni.....	22
Figura 10. Cultură vegetală.....	23
Figura 11. Cultura viței de vie	24
Figura 12. Câmpia Jijiei – poză panoramică	25
Figura 13. Aspect colinar din satul Gârbești	26
Figura 14. Drumul județean, înainte de începerea lucrărilor de modernizare în anul 2021	28
Figura 15. Drumul județean, în faza lucrărilor de modernizare.....	29
Figura 16. Câmpia Jijiei și calea ferată pe raza satului Florești.....	30
Figura 17. Casă tradițională din satul Cernest, com. Todireni.....	32
Figura 18. Clădirea Primăriei Todireni.....	34
Figura 19. Școala generală din Todireni	36
Figura 20. Liceul din Todireni	38
Figura 21. Grădiniță cu program normal din Todireni.....	39
Figura 22. Dispensarul din Todireni.....	40
Figura 23. Căminul cultural din Todireni	44
Figura 24. Biserica din satul Cernest, com. Todireni	45
Figura 25. Teren de sport	47
Figura 26. Evoluția veniturilor proprii ale bugetului local, 2016-2020	52
Figura 27. Evoluția veniturilor proprii locale ale bugetului local, 2016-2020	52
Figura 28. Evoluția cheltuielilor de capital (euro/locuitor), 2016-2020	54
Figura 29. Evoluția cheltuielilor de capital (% în cheltuielile totale), 2016-2020.....	54
Figura 30. Evoluția cheltuielilor cu proiecte din fonduri europene din perioada de programare 2014-2020	55
Figura 31. Analiza PESTEL	57
Figura 32. Analiza SWOT	58
Figura 33. Programe finanțate din fonduri europene în perioada 2021-2027.....	62
Figura 34. Programe naționale pentru autoritățile publice locale	66

Lista tabelelor

Tabel 1. Potențialul pentru producția vegetală.....	11
Tabel 2. Potențial producție zootehnică	12
Tabel 3. Producția de fructe: favorabilitate	12
Tabel 4. Structura terenurilor extravilane (ha) - 2021	12
Tabel 5. Populație și forța de muncă	20
Tabel 6. Județul Botoșani: numărul mediu de salariați pe activități ale economiei	20
Tabel 7. Structura relativă a firmelor active în Todireni, după domenii CAEN (%)	21
Tabel 8. Firme active din Todireni, după anul de înființare	21
Tabel 9. Efectivele de animale în 1989 și 2021	27
Tabel 10. Racordarea gospodăriilor populației la apă curentă și canalizare	33
Tabel 11. Populația școlară pe niveluri de educație	35
Tabel 12. Personalul didactic pe niveluri de educație	36
Tabel 13. Infrastructura școlară.....	37
Tabel 14. Planul de acțiune SDL Todireni 2021-2027	69

Cuvânt înainte

Politica actuală a Uniunii Europene este concentrată pe dezvoltarea durabilă a societății din toate punctele de vedere, asigurând statelor membre diverse instrumente financiare pentru rezolvarea problemelor economice și sociale. Pentru a atrage aceste fonduri în vederea finanțării proiectelor de dezvoltare locală, este absolut necesară elaborarea strategiei de dezvoltare a comunei Todireni, pentru perioada 2021-2027. Identificarea problemelor și a nevoilor la nivelul comunității, stabilirea domeniilor prioritare care au nevoie de finanțare și pregătirea portofoliului local de proiecte au în vedere direcțiile perioadei 2021- 2027 de programare financiară a fondurilor Uniunii Europene și nu numai.

Scopul dezvoltării rurale este acela de a promova tehnica modernă în rândul populației rurale prin: creșterea producției și productivității și implicit a veniturilor, ridicarea nivelului de trai din punct de vedere economic și social, dezvoltarea, utilizarea și protecția mediului înconjurător în scopul ca acestea să ofere locuri de muncă și de viață agreabile și permanente.

Științele și tehnologiile care avansează cu pași mari deschid perspective fabuloase încă nebănuite care vor rupe izolarea ruralului și vor pune la loc de cinste valorile sale imense.

Spațiul rural a fost un refugiu pentru mulți oameni în perioada pandemiei. Criza COVID-19 a schimbat atitudinea multor oameni cu privire la ideea de a trăi la țară. În acest context este foarte important să reducem decalajul dintre urban și rural, prin accesarea de fonduri, care să ducă la dezvoltarea comunei Todireni.

Primarul comunei Todireni
Petru TOMA

Identificarea și diagnoza problemelor de dezvoltare

Context local

Comuna Todireni face parte din jud. Botoșani. În componența comunei intră 5 sate de tip adunat: Todireni, Cernești, Iurești, Gârbești și Florești. Dintre localitățile componente, satul Iurești este relativ izolat, iar satul Florești este izolat. Textura (forma geometrică) a satelor se prezintă astfel: Todireni - alungită liniară, Cernești - alungită liniară, Gârbești - relativ răsfirat, Iurești - liniară regulată și Florești - răsfirat.

Elemente geografice

Comuna Todireni este situată în nord-estul țării, respectiv în partea central-estică a Câmpiei Moldovei, unitate componentă a Podișului Moldovei, la confluența râurilor Jijia și a afluentului acestuia, Sitna. La 20 km de află Lacul Dracșani. Localitățile componente ale comunei se află într-o zonă colinară joasă: 50-200 m altitudine, între dealurile Cozancea (N), Miletinului (S), Copalăului (V).

Relieful

Relieful comunei este alcătuit din interfluvii puțin înclinate care se mențin în general la altitudini mai mici de 200 de metri și văi largi care coboară la înălțimi de sub 100 de metri. Aceste forme de relief permit dezvoltarea în bune condiții a așezărilor umane și extinderea căilor de comunicație. În acest sens sunt elocvente urmele de viață materială atestate în perimetrul comunei Todireni - la Ceir (din secolele VII-IX) și satele situate în lungul văii Jijia (din secolele XIV-XVI). Aspectele specifice ale reliefului creează condiții favorabile pentru practicarea agriculturii. Terenurile orientate în raport cu soarele oferă condiții propice pentru maturizarea plantelor de cultură, precum și pentru cultura viței-de-vie, care se cultivă din vremuri vechi pe teritoriul comunei.

Solurile

Învelișul de soluri de pe teritoriul comunei Todireni, rezultat al factorilor geomorfologici, climatici, hidrologici și de vegetație, este format din cernoziomuri, cernoziomuri cambice și soluri aluviale. Cernoziomurile și cernoziomurile cambice sunt preponderente. Aceste tipuri de sol se caracterizează prin conținut în humus (între 1 și 5% în general) și substanțe nutritive bogate. Prin aceste însușiri, cernoziomurile și cernoziomurile cambice au o fertilitate naturală potențială bună pentru agricultură.

Repartiția terenurilor pe clase de calitate în județul Botoșani, conform „Planului Local de Acțiune pentru Mediu al județului Botoșani”, 2013, din care face parte și comuna Todireni, atestă că terenurile agricole din acest județ sunt încadrate cu precădere în clasele de calitate a II-a (45%) - utilizate ca terenuri arabile, și a III-a (33%) - utilizate pentru pășuni, fânețe, vii și livezi. Potrivit estimărilor agronomilor locali, terenurile agricole se încadrează în treapta calitativă medie. Suprafața solurilor erodate s-ar ridica la circa 50-60 ha. Pânza freatică este retrasă, dar există două ape curgătoare. Pe de altă parte, zona terenurilor arabile nu este aproape de apa curgătoare.

Resurse naturale

Resurse de sol sunt pretabile pentru o gamă variată de culturi agricole – cereale, leguminoase, plante tehnice, industriale, pășuni, vii și livezi (vezi secțiune privind potențialul producției vegetale și animale).

Resurse ale subsolului nu se remarcă prin resurse minerale deosebite care să prezinte interes pentru valorificarea economică.

Figura 1. Satul Todireni, vedere din sud

Sursa fotografiei: Primăria Todireni

Resurse energetice. Poziția geografică a comunei Todireni, în partea de nord-est a țării, și formele de relief din perimetrul ei îi conferă un potențial bun de surse regenerabile de energie solară și eoliană. Acestea reprezintă surse alternative de energie la cele clasice și poluante care pot contribui la dezvoltarea durabilă a comunei.

Conform „Studiului privind evaluarea potențialului energetic actual al surselor regenerabile de energie în România (solar, vânt, biomasă, microhidro, geotermie), identificarea celor mai bune locații pentru dezvoltarea investițiilor în producerea de energie electrică neconvențională”, comuna Todireni se încadrează într-un areal, Podișul Moldovei, respectiv Câmpia Moldovei, cu „potențial moderat” al energiei solare. Potrivit aceluiași studiu, teritoriul comunei Todireni este cuprins într-o zonă cu „potențial bun” de valorificare a resurselor de vânt.¹

Riscuri naturale. Calitatea solului din perimetrul comunei Todireni poate fi afectată de o serie de factori naturali și antropici. Caracteristicile de relief, roca, clima, vegetația, activitatea umană creează condiții pentru apariția proceselor geomorfologice actuale ca eroziunea și alunecările de teren și a fenomenelor de risc natural precum secete și inundații.

¹ Studiu disponibil la adresa

http://www.armandconsulting.eu/documente/potential_energetic.pdf

Potrivit „Planului de amenajare a teritoriului Național – Secțiunea a V-a – Zone de risc natural”, perimetrul comunei Todireni prezintă un potențial „ridicat” de producere a alunecărilor de teren. Aceste procese pot degrada solurile, pot afecta fertilitatea naturală și productivitatea lor și pot diminua producția agricolă.

Potențialul agricol

Potențialul agricol al comunei este, în general, unul mijlociu, în linie cu tipul de sol și cantitatea anuală de precipitații din Câmpia Moldovei, care prezintă influențe de ariditate specifice Estului Europei. Potențial natural pentru culturile mari este unul mijlociu. Potențial natural ridicat la cultura vegetală întâlnim pentru viticultură (struguri de masă). La producția animală de carne potențial ridicat este doar la păsări, la suine în sistem închis, cu procesare în afara fermei, precum și la toate tipurile de animale în sistem închis, cu procesare în fermă. De notat că aceasta din urmă presupune investiții majore de capital fix, peste posibilitățile economiei locale. Investiții majore de capital fix ar fi necesare și pentru producția de lapte în sistem închis, cu procesare în interiorul fermei. În ceea ce privește producția de fructe, favorabilitate naturală este doar pentru cireș, dar și aici este un scor în jumătatea inferioară a intervalului de favorabilitate. Favorabilitatea potențată apare pentru mai multe specii pomicole, dar aceasta necesită investiții majore, în special sisteme de irigare.

Tabel 1. Potențialul pentru producția vegetală

	potențial natural	potențial cu irigații
cereale paioase	mijlociu	mijlociu
porumb	mijlociu	mijlociu
floarea soarelui	mijlociu	mijlociu
soia	mijlociu	mijlociu
rapita	mijlociu	mijlociu
cartofi	scăzut	mijlociu
sfecla de zahar	mijlociu	mijlociu
mazare	mijlociu	mijlociu
fasole	mijlociu	mijlociu
lucerna	mijlociu	mijlociu
trifoi	mijlociu	mijlociu
pășuni	mijlociu	mijlociu
fânețe	mijlociu	mijlociu
legume	mijlociu	mijlociu
plante medicinale	mijlociu	mijlociu
flori	mijlociu	mijlociu
struguri de masa	ridicat	
hamei	scăzut	
orez	scăzut	
hrisca	scăzut	
naut	mijlociu	
mazariche	mijlociu	mijlociu
lupin	mijlociu	mijlociu
ricin	mijlociu	mijlociu
in pentru ulei	mijlociu	mijlociu

Sursa: AFIR

Tabel 2. Potențial producție zootehnică**A. Producția de carne**

procesare în afara fermei					
sistem închis			pășunat liber		
bovine	suine	ovine, caprine	bovine	ovine, caprine	păsări
mijlociu	ridicat	mijlociu	scăzut	scăzut	ridicat
procesare în cadrul fermei					
sistem închis			pășunat liber		
bovine	suine	ovine, caprine	bovine	ovine, caprine	păsări
ridicat	ridicat	ridicat	scăzut	scăzut	ridicat

B. Producția de lapte

procesare în afara fermei		procesare în cadrul fermei	
sistem închis	pășunat liber	sistem închis	pășunat liber
mijlociu	scăzut	ridicat	scăzut

Sursa: AFIR

Tabel 3. Producția de fructe: favorabilitate**A. Favorabilitate naturală**

scor favorabilitate	specie pomicolă
2,67	cireș

B. Favorabilitate potențată

scor favorabilitate	specie pomicolă
3,05	nuc
3,02	alun, castan comestibil
2,97	prun
2,93	măr
2,91	căpșun
2,91	cireș
2,84	cais
2,83	piersic, nectarin
2,82	afin (pH, precipitații)
2,76	vișin
2,69	coacăz, cătină, agriș, soc, Ionicera, aronia
2,59	păr

Sursa: AFIR

Notă: scorurile între 2,5 și 3,5 sunt considerate ca favorabile

Situația generală a terenurilor în extravilan și intravilan

Comuna Todireni are o suprafață totală de 5.980 ha, din care suprafețe intravilane 526 ha (8,8%) și 5.454 ha în extravilan (91,2%). Structura terenurilor extravilane este prezentată în tabelul de mai jos.

Tabel 4. Structura terenurilor extravilane (ha) - 2021

teren arabil	pășuni	vii	livezi	păduri
3.176	1.760	28	16	121

Sursa: Primăria Todireni

Cadru istoric și personalități locale

Satele Todireni și Cernești sunt atestate documentare din sec. XVI ca așezări de răzeși. Celelalte sate componente sunt de dată mai recentă. În timp, țăranii au devenit dependenți (iobagi) pe moșiile boierești. Reforma agrară din 1864 nu a rezolvat problema socială a țăranimii. Neoîobăgia din ultimele decenii ale secolului al XIX-lea și începutul sec. al XX-lea a afectat grav țăranimea. Ca atare, Todireni a fost unul dintre centrele răscoalei țăărănești de la 1907. Reforma agrară din 1921 nu a condus la o schimbare în bine a situației sociale și economice a țăranimii. Gospodării colective au luat ființă încă din prima fază a procesului de colectivizare, în anii 1949-1952. Ca specific, localitățile componente ale comunei au fost sate de agricultori. În perioada de industrializare au furnizat forță de muncă pentru construcții, în special baraje, și minerit.

Figura 2. Monumentul Eroilor din com. Todireni

Sursa fotografiei: Primăria Todireni

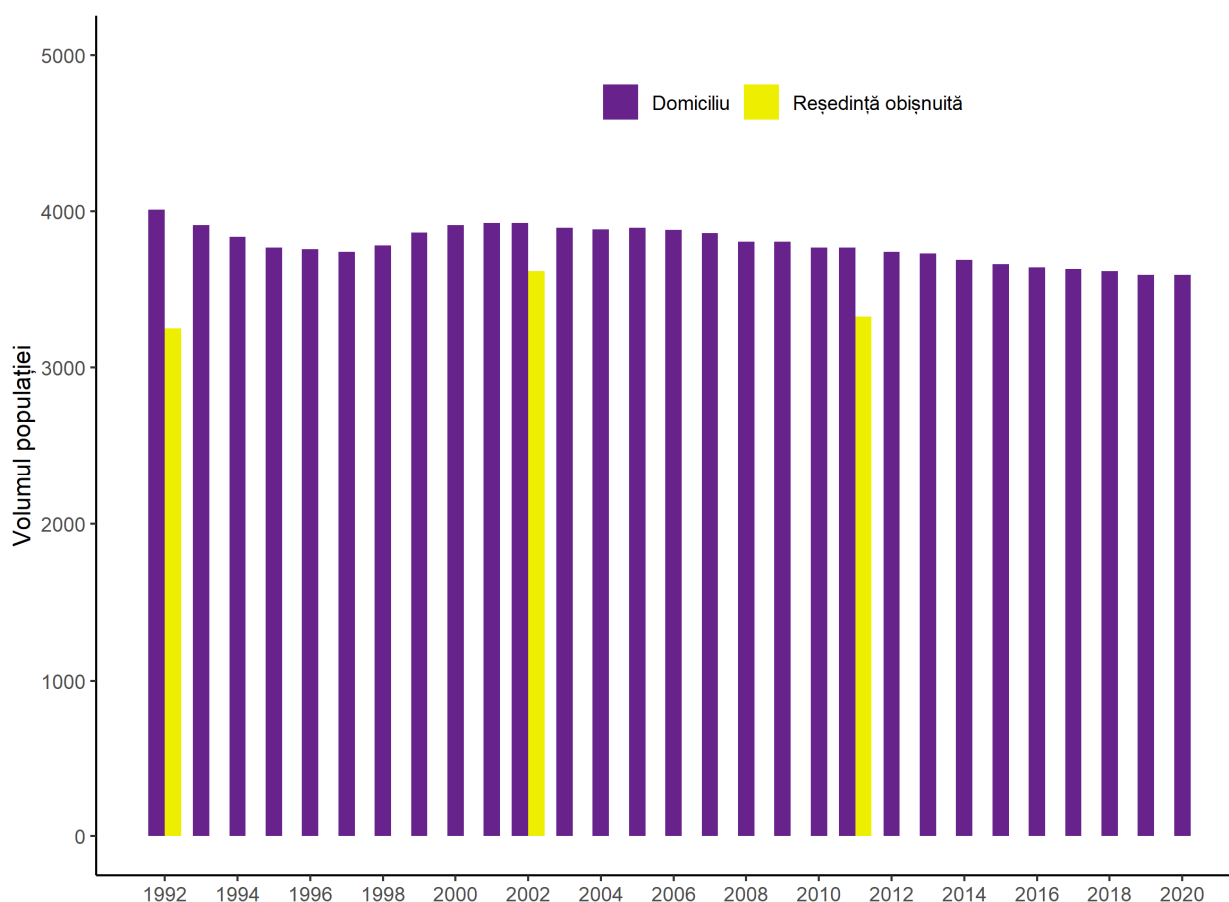
Comuna Todireni este locul de naștere al unor personalități precum, Gheorghe Mihai-Noroc (Coron) (pictor), Domnișoru Leonard (medic), general (r) Ion Gafițeanu (veteran de război), Maria Baci (scriitoare). acad. Alexandru Graur (ligvist) a locuit o perioadă de timp în Todireni.

Populația și perspective demografice

Volumul și structura populației

Cele mai recente date furnizate de INS privind populația stabilă a comunelor provin de la Recensământul Populației și Locuințelor din anul 2011. La acel moment, 3.323 de persoane aveau reședința obișnuită în comuna Todireni. Volumul populației rezidente scăzuse cu 8% față de recensământul populației din 2002. Numărul persoanelor cu domiciliul în comună este, de asemenea, în scădere. La 1 ianuarie 2021 erau înregistrate 3.542 persoane,² cu 5,9% mai puțin decât în 2011 și cu aproape 10% mai puțin decât la RPL 2002. Conform datelor din Figura 3, se observă o evoluție sinuoasă a numărului populației după domiciliu, descendentă după 2002. Populația rezidentă - pentru care există date doar de la recensămintele populației - pare să urmeze aceeași tendință. După o scădere a populației în prima parte a anilor 1990, se observă o revenire la începutul anilor 2000, pentru ca ulterior valorile să urmeze o tendință descrescătoare, minimul din anii 1990 fiind depășit începând cu anul 2012. Autoritățile locale estimează populația rezidentă în anul 2020 la cca 2.700 persoane în 1.472 de locuințe. Circa 10% din locuințe nu ar fi ocupate.

Figura 3. Evoluția volumului populației în comuna Todireni (1992-2020)

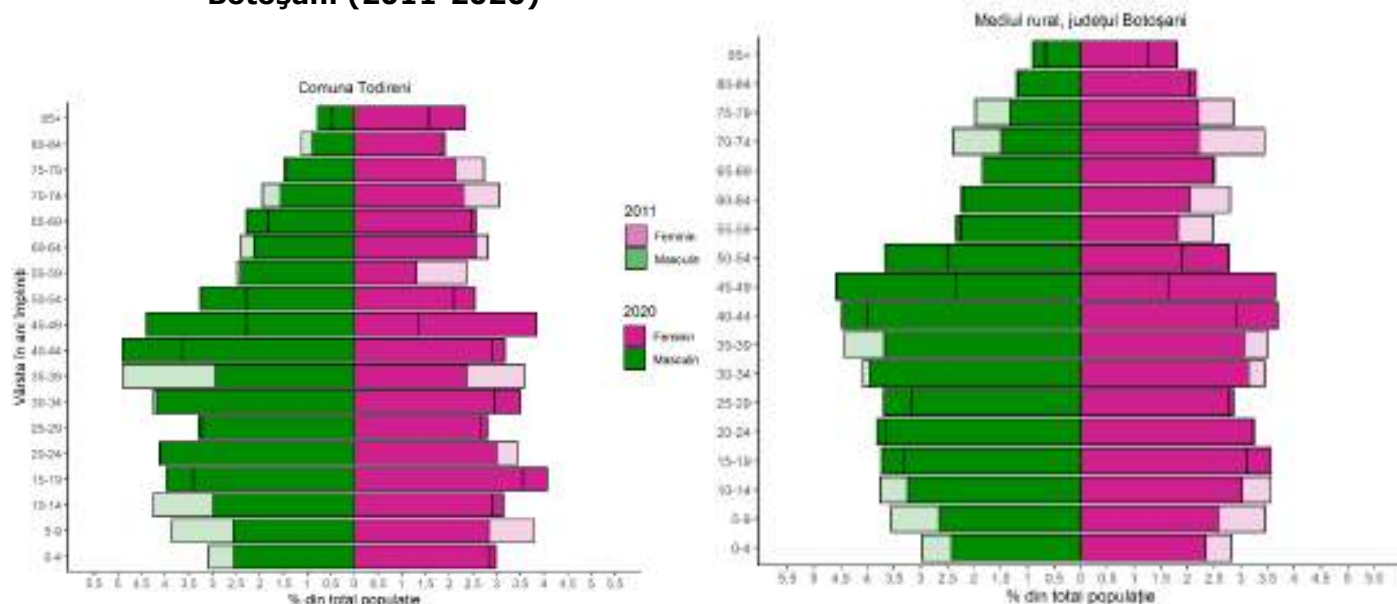

Surse: INS TEMPO; RPL 2011

² Această valoare disponibilă pe platforma TEMPO, în tabelul POP107D, este deocamdată provizorie și poate fi modificată în cazul în care sunt evenimente (de ex., nașteri și decese) ce au avut loc în 2020, dar au fost înregistrate în 2021.

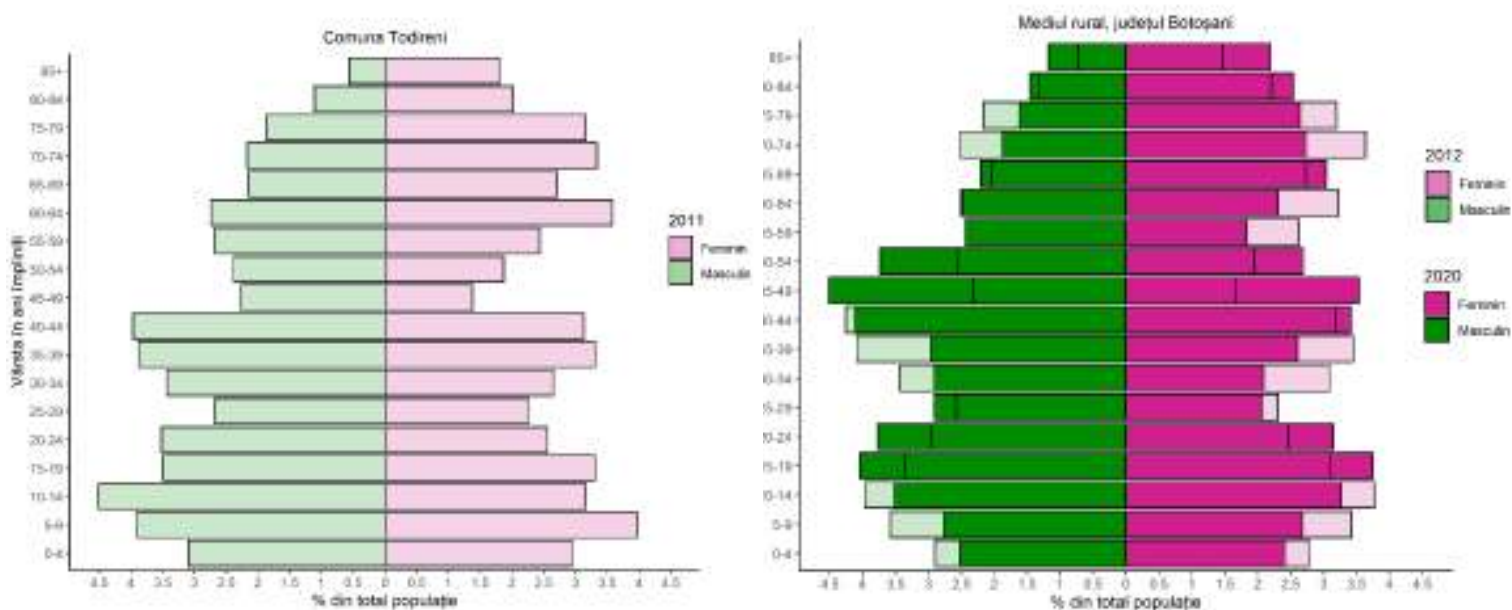
Fiindcă datele mai recente disponibile la nivel de comună privesc doar populația după domiciliu, includem aici și piramidele populației pentru această populație, pe lângă cea pentru populația rezidentă. Figura 4 ilustrează piramida populației domiciliare în comuna Todireni prin comparație cu piramida populației cu domiciliul în mediul rural al județului Botoșani și transformarea acestora în ultimii zece ani.

Figura 4. Populația cu domiciliul în comuna Todireni și în mediul rural al județului Botoșani (2011-2020)

Sursă date: INS TEMPO

Figura 5. Populația rezidentă în comuna Todireni (2011) și în mediul rural al jud. Botoșani (2012 și 2020)

Sursă date: INS TEMPO; RPL 2011

Populația înregistrată după domiciliu în comuna Todireni este relativ echilibrată în privința distribuției pe sexe. Bărbații reprezintă 50,9% din populație în 2011 și 50,6% în 2020 și 2021. Valoarea este apropiată de cea a întregii populații din mediul rural din România, unde în 2020 și 2021 sunt aproximativ 50,3% bărbați și 49,7% femei. Situația este puțin diferită dacă avem în vedere mediul rural din județul Botoșani în ansamblul său. Aici, procentul bărbaților în totalul populației a crescut de la 50,2% în 2011 la 51,2% în 2020 (și chiar 51,4% în 2021).

Cât privește distribuția pe vârste, în cazul ambelor piramide se observă aceleași proeminente, respectiv „goluri”, ca în cazul piramidelor populației la nivel național, care reflectă politica pro-natalistă din perioada comunistă, dar și scăderea fertilității la începutul anilor 1990. De asemenea, este vizibilă și supramortalitatea masculină la vârste înaintate, care este un fenomen cunoscut în demografie. Totuși, se observă și segmente mai mici de populație decât ar fi de așteptat strict în urma mișcării naturale a populației. Acestea pot fi puse pe seama migrației permanente, cum ar fi segmentele de vârstă de 25-29, respectiv 35-39 de ani, atât în cazul bărbaților, cât și al femeilor, cu precădere la nivelul comunei Todireni.

Reprezentarea populației rezidente oferă o imagine mai clară asupra fenomenului de îmbătrânire demografică. În ianuarie 2020, în mediul rural din județul Botoșani, populația în vârstă de 65 de ani și peste reprezenta 17,7% din populația după domiciliu, dar 21,5% din populația stabilă, ceea ce înseamnă o scădere cu 2,4 puncte procentuale față de 2011 în cazul populației cu domiciliul în mediul rural din județ și cu 0,5 puncte procentuale în cazul populației rezidente comparativ cu anul 2012. În același interval de timp, populația tânără de 0-14 ani a înregistrat o scădere de la 20,1% (2011) la 16,3% (2020) din populația cu domiciliu, respectiv de la 20,4% (2012) la 17,2% (2020) din populația rezidentă. Mai mult decât atât, se observă segmente mici de populație adultă cu vârstă de 25-39 de ani, mult mai înguste decât în cazul populației domiciliată în comunele botoșănene, ca urmare a migrației temporare. În cazul comunei Todireni, datele privind populația rezidentă ne permit doar o evaluare a situației din 2011, când persoanele de 65 de ani și peste reprezentau 20,9%, iar cea de 0-14 ani 21,6%. Cu toate acestea, similaritatea piramidelor analizate sugerează că cel mai probabil și în cazul comunei Todireni procentul persoanelor în vârstă (65+) l-a depășit pe cel al tinerilor de 0-14 ani.

Mișcarea naturală a populației

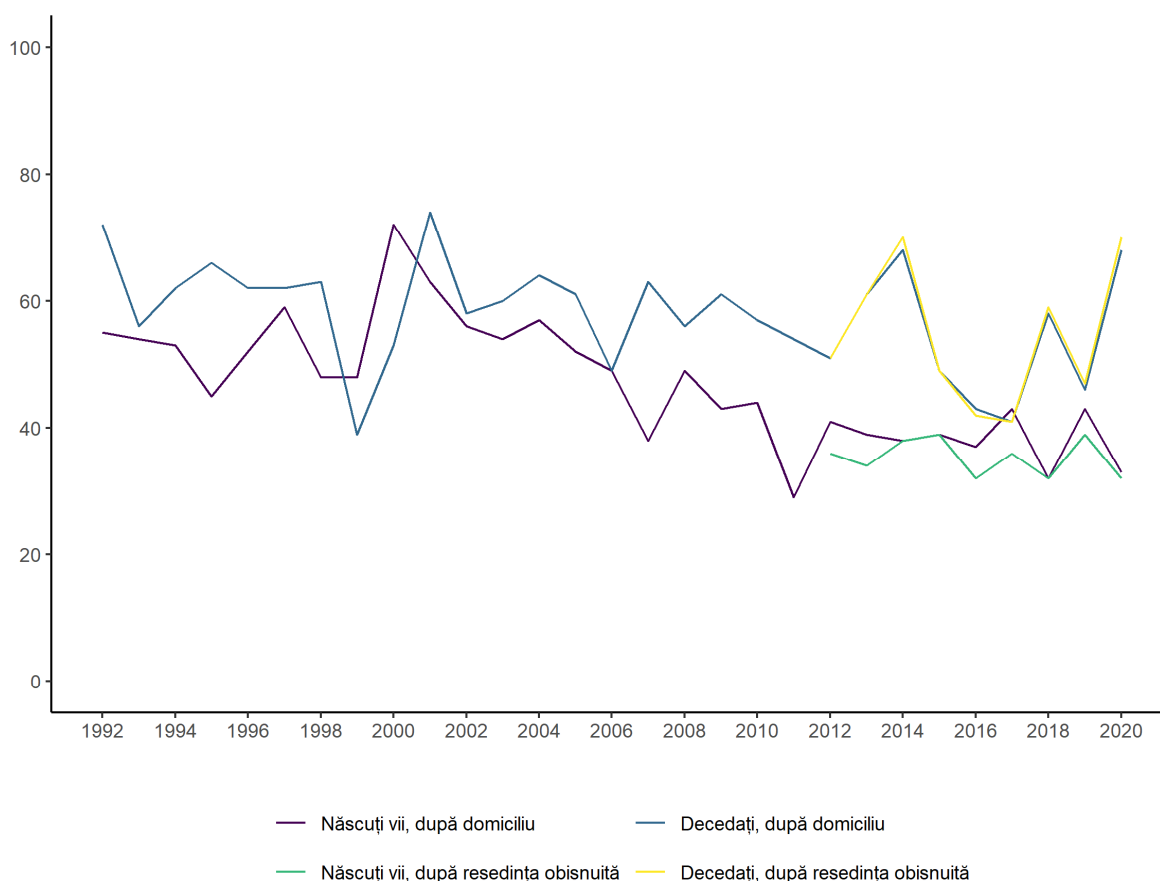
Dacă ne referim la populația după domiciliu, atunci în cea mai mare parte a perioadei de după 1990 sporul natural a fost negativ. Excepțiile ar fi anii 1999-2000 și 2017, când a avut valori pozitive și anul 2006 când numărul născuților vii a fost egal cu numărul persoanelor decedate. Cea mai mare discrepanță între cei doi indicatori a fost în 2020 și în 2014, ani în care a fost un număr neobișnuit de ridicat al deceselor (Figura 6).

Datele pentru populația rezidentă, disponibile doar din 2012, indică un bilanț natural negativ cu o pierdere și mai mare de locuitori. Deși numărul deceselor este aproximativ același ca în cazul populației după domiciliu, numărul celor născuți în această perioadă este uneori mult mai mic, ceea ce face ca sporul natural astfel calculat să fie negativ pentru acești ultimi 8 ani.

Proiecție demografică 2019-2027

Proiecția populației cu domiciliul în comuna Todireni până în 2027³ are la bază populația după domiciliu a comunei din ianuarie 2019 și o rată anuală de creștere pentru următoarea perioadă egală cu media ratelor anuale de creștere a ultimilor 5 ani (2014-2018).⁴ Conform acestui model, populația feminină ar avea o rată anuală o scădere de aproximativ 0,57%. În termeni absoluți, populația feminină ar scădea de la 1.753 persoane în 2019 la 1.675 persoane în 2027. În același scenariu, populația masculină prezintă, de asemenea, o scădere anuală cu aproximativ 0,47%. În termeni absoluți, populația masculină ar scădea de la 1.836 persoane în 2019 la 1.768 de bărbați în 2027. Astfel, până în 2027 este preconizată o scădere a populației feminine cu 4,5%, iar a celei masculine cu aproximativ 3,7%. În 2027, populația totală cu domiciliul în comună ar fi de 3.443 de locuitori față de 3.589 în 2019, ceea ce înseamnă o diminuare a volumului populației cu aproximativ 4,1%.

Figura 6. Mișcarea naturală a populației în comuna Todireni (1992-2020)

Sursă date: INS TEMPO

³ Proiecția a fost făcută pornind de la datele din 2019, iar nu folosind datele din 2020 sau chiar 2021, din două motive. Primul vizează efectele pandemiei asupra modificărilor recente ale structurii populației prin reveniri din străinătate, de pildă, care este foarte posibil să fie doar temporare, iar al doilea ține cont de faptul că datele recente au mai degrabă caracter provizoriu și este posibil să sufere modificări.

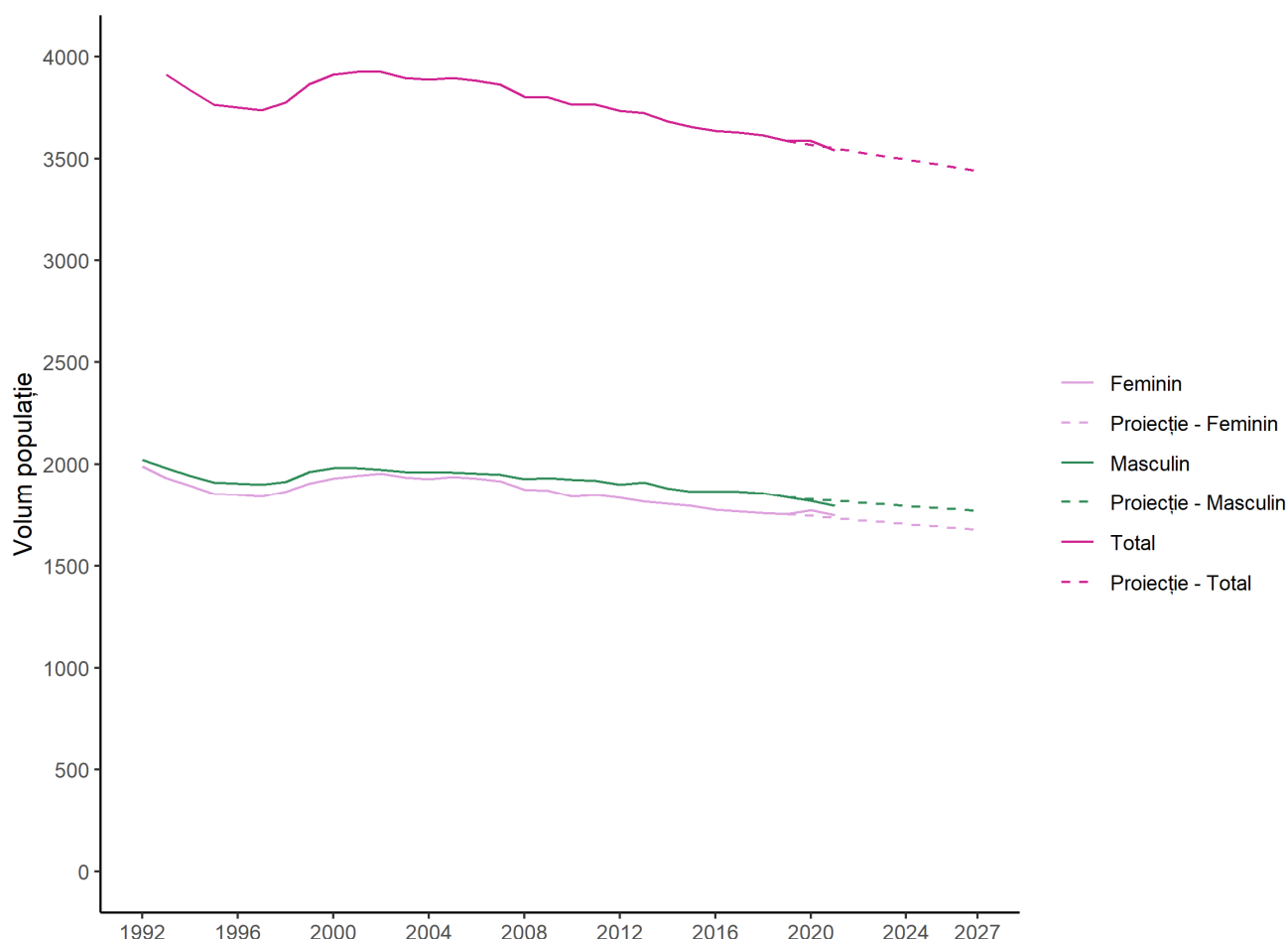
⁴ Cu alte cuvinte, am presupus că relația dintre componentele care determină creșterea populației (rata natalității, a mortalității, de imigrare și emigrare) va fi similară cu cea care a fost în acești ultimi ani. Un exemplu în care asumția ar putea fi încălcată ar fi dacă în următorii ani s-ar înregistra o creștere a emigrării care să nu fie compensată de fluxuri de imigrare, ratele de mortalitate și natalitate rămânând cele presupuse de model.

Deși volumul și structura populației sunt afectate de sporul natural negativ și de sporul migratoriu negativ, se observă un ritm relativ lent de scădere a populației. Atât datele administrative, cât și datele calitative sugerează că explicația rezidă în sporul migratoriu intern, care atinge și valori pozitive. Liceul din comună atrage tineri, dintre care unii se stabilesc aici prin căsătorie, iar acest flux migratoriu compensează în parte pentru pierderile de populație prin deces sau emigrare, contribuind și la echilibrarea structurii populației, prin creșterea ponderii populației active și susținerea natalității.

Migrația externă

Potrivit datelor din cercetarea calitativă, cei mai mulți dintre cei care pleacă la muncă în străinătate pleacă sezonier (pleacă și se întorc periodic). Relativ puține familii s-au stabilit definitiv în străinătate. Cele mai multe dintre persoanele care pleacă la muncă în Europa de Vest sunt, după cum este de așteptat, persoane tinere. Potrivit estimărilor autorităților locale, circa 10% dintre gospodăriile cu cel puțin un membru de familie plecat în străinătate pentru muncă, pondere care crește la aproximativ 40% în sezonul cald. Migrația temporară este predominant către Germania, Anglia și Italia, pentru munci în agricultură, construcții și comerț.

Figura 7. Populația domiciliată în comuna Todireni (1992-2021) și proiecție pentru 2021-2027

Sursă date: INS TEMPO; calcule proprii pentru proiecție

În același timp, în localitate se poate identifica și fenomenul migrației de revenire, prin familiile revenite în comună după zece și chiar 20 de ani de muncă în străinătate. Potrivit rezultatelor cercetării calitative, față de acum 10 ani, când existau case care se puteau vinde și „la pachet”, în ultimii 2-3 ani, ritmul vânzărilor de case s-a temperat. În cursul anului 2021 au revenit în comună și familii de cu membrii de circa 40 de ani.

Coordonate economice și standardul de viață al populației

Potențialul de dezvoltare a satelor este inegal în spațiul comunei, avantajate fiind cele amplasate pe drumurile județene (Todireni și Cernești). Acestea găzduiesc toate instituțiile publice ale comunei, dar au și cele mai bune perspective de modernizare, odată cu modernizarea infrastructurii rutiere și a posibilelor noi fonduri atrase. Separat de albia râului Jijia și de calea ferată, satul Florești, constituit dintr-un număr redus de case, oferă un avantaj relativ pentru crescătorii de animale (cu ferme de dimensiuni medii și mari), care pot rămâne astfel mai aproape de animale fără a incomoda vecinii. Satul Gârbești, răsfirat pe o zonă colinară și accesibil peste un pod, poartă amprenta alunecărilor de teren, care au diminuat numărul de gospodării din componența sa.

Figura 8. Comuna Todireni – poză panoramică

Sursa fotografiei: Primăria Todireni

Capitalul uman și piața forță de muncă

Comuna Todireni aparține unui județ (și regiuni) cu un procent semnificativ mai mare de populație rurală decât la nivel național (Tabel 5). În ultimii ani populația rurală a județului a fost în scădere mai accentuată decât la nivel național și chiar regional rural, în principal din cauza mișcării migratorii a populației.

Migrația pentru muncă se manifestă nu doar extern, ci și intern, sub forma navetei sau a mutării definitive. Naveta este în principal către orașul reședință de județ și chiar către municipiul Iași. Municipiul Iași atrage forța de muncă mai ales în domeniul construcțiilor.

Tabel 5. Populație și forță de muncă

	populație rezidentă, ianuarie 2020				
	% față de 2016	rural, % din total	0-14	15-64	65+
total național	97,2	45,9	15,7	65,4	18,9
Regiunea de dezvoltare Nord-Est, rural	96,9	57,8	18,1	62,8	19,1
jud. Botoșani, rural	94,6	58,8	17,2	61,3	21,5

Sursa: TEMPO_POP105A

Cele mai multe oportunități de muncă salariată la nivel județean sunt în comerț. Primele cele mai extinse 4 domenii economice ca număr de salariați cuprind 50% din salariații județului. Ca industrii prelucrătoare (predominant private) mai extinse sunt industria textilă, și cea alimentară (în mare parte produse de carne și lactate). Cea dintâi, asigură prin producția articolelor de îmbrăcăminte și a produselor textile 11% din ocuparea salariată, iar cea de-a doua 5.1%. O cotă notabilă o are și domeniul construcțiilor.

Tabel 6. Județul Botoșani: numărul mediu de salariați pe activități ale economiei

	% din total salariați județ	% 2019 față de 2008
comerț cu ridicata și cu amănuntul; repararea autovehiculelor și motocicletelor	18,0	112,5
sănătate și asistență socială	11,9	101,5
învățământ	11,7	90,0
construcții	8,4	87,0
fabricarea articolelor de îmbrăcăminte	7,8	74,3
administrație publică și apărare; asigurări sociale din sistemul public	5,6	95,8
industria alimentară	5,1	138,0
fabricarea produselor textile	3,5	115,8
HORECA	3,5	213,0
agricultura, silvicultura și pescuit	3,2	105,7

Sursa: INS Tempo

În extindere în ultimii ani sunt HORECA și industria alimentară. Extinderi notabile față de 2008 (peste 200%) au și domeniul activităților culturale recreative (cca. 900 salariați), respectiv activitățile de servicii în tehnologia informației și nișe ale industriei extractive, dar care erau reprezentate doar de 168, respectiv 110 salariați.

Agricultura furnizează doar 3,2% din ocuparea salarială, și aceasta în ușoară extindere în ultimul deceniu. Forma de ocupare dominantă în agricultură este cea non-salarială, ramura asigurând singură, puțin peste jumătate din oportunitățile de ocupare la nivelul județului, în scădere sensibilă față de anul 2008 (74%). În 2019, 70% din totalul ocupării județene este în agricultură și comerț. (INS, FOM103D)

Tendențele pieței muncii locale, ca și cele din politica salarizării naționale (creșterea salariului minim, în domeniul sănătății și a administrației publice) au redus decalajul salarizării județene față de media națională (de la 79% la 84%; FOM107E).

În linii mari, profilul ocupării din comună corespunde unor activități economice cu valoare adăugată brută (VAB) redusă, cu un nivel tehnologic modest, ce presupun sarcini repetitive, de o complexitate redusă, puțin capabile să ofere locuri de muncă bine plătite.

În decembrie 2020 în comună erau înregistrați 33 de șomeri la o populație de 2.323 persoane între 15 și 65 ani, de unde rezultă o rată a șomajului înregistrat de doar 1,42%.

Profilul agenților economici din comună

În august 2021, în comună erau active 37 de firme private (de tip SRL),⁵ dintre care 27% erau înregistrate în domeniul comerțului cu amănuntul, urmat de agricultură și construcții. Cea mai importantă activitate de comerț este generată de producția agricolă.

Tabel 7. Structura relativă a firmelor active în Todireni, după domenii CAEN (%)

comerț produse alimentare și alte produse noi	27
agricultură	24,3
construcții	18,9
servicii pentru firme	8,1
fabricare produse morărit	5,4
fabricare non-alimentară	5,4
servicii alimentație	5,4
alte servicii	5,4

Surse: Registrul Comerțului, Ministerul de Finanțe

Doar pentru 8 dintre firmele active identificate au fost declarate cifre de profit și doar 14 aveau angajați, care furnizau împreună 53 de locuri de muncă salariale.

Cel mai mare angajator local este Liceul tehnologic din localitate (60 de salariați), urmat de Primăria comunei Todireni (18 salariați). Dacă adăugăm la acestea personalul celor două școli generale, al grădiniței, al oficiului poștal, al postului de poliție locală și al instituțiilor de cult, totalul locurilor de muncă salariale din comună nu depășește 140. Aceste locuri de muncă nu aparțin în mod necesar rezidenților comunei, angajatorii locali – publici sau privați – având între salariați și rezidenți ai unor alte comune.

Tabel 8. Firme active din Todireni, după anul de înființare

2020 și mai recent	18,9
2015-2019	43,2
2009-2014	21,6
până în 2008	16,2

Surse: Registrul Comerțului, Ministerul de Finanțe

⁵ Conform datelor accesate de pe <https://www.risco.ro/>; <https://termene.ro/firme/Botosani/Todireni/>; <https://www.topfirme.com/judet/botosani/localitate/todireni/> pe baza datelor de la Ministerul Finanțelor Publice și Registrul comerțului. Datele nu iau în considerare entitățile înregistrate PFA, întreprinderi individuale, pentru care nu se poate identifica domeniul de activitate și au un grad ridicat de volatilitate

Cea mai mare parte din totalul firmelor active (43,2%) au fost înființate în perioada 2015-2019. Dintre firmele cel mai recent înființate doar un sfert aparțin agriculturii, pisciculturii și silviculturii (două specializată în cultură vegetală combinată cu creșterea animalelor, două în cultivarea legumelor, pepenilor, a rădăcinoaselor și tuberculilor, unica firmă din domeniul acvaculturii, respectiv unica firmă din domeniul exploatarei forestiere).

Sub forma întreprinderilor individuale, asociații familiale sau persoane fizice autorizate se derulează diverse inițiative de producție, procesare și comerț cu produse agricole, meșteșuguri populare (textile), servicii de transport, comerț cu produse non-alimentare, lemn și chiar consultanță agricolă. Activitatea acestora este în general inconstantă de-a lungul anului și în timp, de unde și durate de viață posibil reduse sau încetări și reluări ale activității după un interval.

Figura 9. Clădirea fostei cooperative de consum din Todireni

Sursa fotografiei: Primăria Todireni

Activitatea agricolă este omniprezentă, fie și doar pentru consumul propriu (semi-subzistență), și dublează o gamă largă de alte venituri – salarii, pensii, venituri antreprenoriale sau beneficii sociale. Motivarea acestor combinații este aceea că „nu te poți întreține dintr-un singur fel de activitate, pentru că toate sunt fragile”. Chiar în condiții de eficiență economică scăzută a activității antreprenoriale („îți scoți traiul”, „nu te îmbogățești din asta”), aceste forme antreprenoriale cresc șansele inițiatorilor lor în accesarea diferitelor surse de finanțare.

Cercetarea calitativă a identificat între factorii de creștere a volumului activității antreprenoriale în comună în ultimii ani și fenomenul remigrației (întoarcerea celor plecați la muncă în străinătate). Familii cu copii născuți în străinătate sau în țară, au revenit definitiv în comună după 10, 15 sau chiar 20 de ani de muncă în afara țării (din țări precum Italia, Grecia, Germania, Finlanda).

Din pasiune (țesături tradiționale, vinificație) sau pur spirit antreprenorial (deschiderea singurei frizerii din comună, a singurului service auto de pe raza câtorva comune, transportul lemnului pentru încălzire la domiciliu), cu calificare dobândită în străinătate, în familie și, mai rar, prin formare profesională specifică, micii antreprenorii locali depun eforturi continue pentru a-și menține activitatea. O parte dintre aceștia au identificat noi nevoi în comunitate, tangente sau nu activității deja în derulare, pentru care au în vedere noi investiții. Afacerea în sine și diversificarea ei ia doar marginal în vedere posibilitatea angajării de forță de muncă din afara familiei. Experiența proprie și realitatea economică a comunei arată că promisiunea câștigurilor din străinătate subminează relațiile contractuale stabile și chiar supraviețuirea afacerii. De altfel, chiar și în cazul muncii la angajatori mai mari, din afara localității, demisia la debutul sezonului cald și reîncadrarea la sfârșitul acestuia (după 3-6 luni) nu reprezintă situații de excepție.

Motivația unei producții agricole care depășește consumul propriu, dar cu menținerea activității la dimensiunea unei ferme mici, este aceea că „pământul îți dă siguranță”, în general la cultura mare. Chiar dacă prețurile la cereale sunt reduse și poziționarea este în afara rutei principale de comercializare (vezi mai jos), „nu se poate să rămâi cu porumbul nevândut”.

Figura 10. Cultură vegetală

Sursa fotografiei: vizita în teren a echipei ICCV

Accesarea fondurilor europene este descurajată de capitalul profesional redus și cunoașterea mediată de experiența (insuccesul) altora. Consultanța specifică locală la care pot avea acces recomandă calea riscului minim, ocolind asocierea inițiativelor individuale, astfel încât, în cazul în care activitatea antreprenorială nu va putea face pasul spre distribuția de masă, accesarea

fondurilor europene să fi avut meritul de a fi ușurat munca de tip agricol a gospodăriei, prin acces la mijloace și mediul de producție modern, alături de consolidarea cunoștințelor specifice.

Munca în străinătate, sezonieră sau nu, furnizează nu atât resurse suplimentare pentru gospodăria rămasă acasă, cât și resursele necesare investițiilor în locuință (construcție, modernizare, dotare): imaginea unei case cu etaj și arhitectură modernă aflată într-o aceeași curte în spatele unei casei bătrânești, cu pridvor de-a lungul întregii fațade a casei, este relativ frecventă pe străzile comunei.

Figura 11. Cultura viței de vie

Sursa fotografiei: vizita în teren a echipei ICCV

Asociativitate

De-a lungul ultimului deceniu, în datele Ministerului de Finanțe și ale Registrului Comerțului se pot identifica 2 entități de tip cooperatist: o cooperativă agricolă (Cernești) și o cooperativă de consum (un magazin mixt). Deși cooperativa agricolă figura în Registrul agricol al cooperativelor în septembrie 2020, nu sunt disponibile date financiare ale acesteia după anul 2012.

De asemenea, în ultimul deceniu, comuna a făcut parte din câteva forme asociative: GAL-ul Colinele Moldovei⁶, Asociația de Dezvoltare Intercomunitară Albești-Todireni "Valea Jijiei" sau

⁶ <http://colinele-moldovei.ro/despre-alcu>

Microregiunea Todireni, ultima inactivă în prezent. Ca parte a GAL-ului, care acoperă o mare parte a zonei sudice a județului Botoșani și nordul județului Iași, comuna a beneficiat de un cadru de dezvoltare a mediului economic, ca și de conservare a patrimoniului rural și cultural local, pentru perioada 2014-2020-2023. Ca membră a Asociației Valea Jijiei, în componența căreia intră doar comune botoșănene, comuna participă la proiecte de dezvoltare a infrastructurii locale sau cu caracter social.

Alături de acestea câteva asociații profesionale sau familiale au avut activități în domenii economice și sociale, între care și Asociația vânătorilor și pescarilor sportivi SITNA sau Asociația INANNA (acreditată de MMJS ca furnizor de servicii sociale).

Agricultura și exploatațiile agricole

Agricultura oferă principala oportunitate de ocupare non-salarială din comună, asemenea situației generale din jud. Botoșani. Sunt specifice culturile agricole mari, respectiv creșterea de ovine, bovine, suine și caprine. Între păsările de curte este frecventă gâsca.

La nivelul anului 2021, cultura mare este tehnologizată și se lucrează cu utilaje (tractoare, mașini agricole) performante. Se folosesc pachete tehnologice (îngrășăminte, pesticide). Nu există sisteme de irigații pe raza comunei. Cantitatea de apă din sol este în întregime dependentă de precipitații. La nivelul anului 2021, prețul unui hectar de teren agricol era de 4-5.000 de euro.

Figura 12. Câmpia Jijiei – poză panoramică

Sursa fotografiei: Primăria Todireni

Activitatea agricolă este dominată de exploatații de dimensiuni mari (12 entități care gestionează peste 50 ha, respectiv 3 care operează peste 500 ha, dimensiunea celei mai mari este de cca. 800 ha), unde terenurile în proprietate sunt completate cu suprafețe luate în arendă. În proprietate română sau străină, exploatațiile agricole mari sunt orientate spre

culturi de cereale, plante oleaginoase și leguminoase, unele chiar cu producție pentru export. Există și circa 40 de exploatații de până la 15 ha, care se confruntă cu un echilibru financiar precar. Pe restul terenurilor agricole există exploatații de mici dimensiuni, unele gestionate în forme antreprenoriale independente.

Agricultorii locali, inclusiv cei care operează exploatațiile agricole mari, nu au posibilitatea de a negocia prețul pentru culturile agricole. Formula de organizare a producției agricole vegetale pentru culturi mari este cea în care primesc semințe de la companii de profil, iar prețul de vânzare la momentul recoltei este stabilit prin contract. Agricultori locali nu își pot îmbunătăți puterea de negociere de piață deoarece nu dispun de spații de depozitare și manifestă rețineră în a se organiza în forme asociative (cooperatiste sau de orice altă formă).

Figura 13. Aspect colinar din satul Gârbești

Sursa fotografiei: vizita în teren a echipei ICCV

Legumele și creșterea animalelor au potențial în comună (a se vedea secțiunea referitoare la potențialul producției animale), în special prin producția de pepeni verzi și bostani plăcintari pentru animale. Obstacolele în calea dezvoltării unor ferme /unități de producție viabile sunt multiple: lipsa de capitalului necesar pentru investiții (îndeosebi capital fix) pentru procesare și distribuție, capitalul uman deficitar (aptitudini, deprinderi, cunoștințe în derularea unei afaceri și cunoștințe, pregătire de specialitate - agronomie și zootehnie), structura exploatațiilor agricole, respectiv prezența unor exploatații mari pentru culturi agricole mari, cu valoare adăugată mică și randament mic, dar relativ sigur la hectar.

În ceea ce privește producția animală, cea mai mare fermă dispune de 800 de oi, dar nu are capacitate de procesare. Există și 4 ferme cu aproximativ 200 de oi, două ferme cu 35 de vaci și o fermă cu 220 de capre. Spre deosebire de profilul județean, procesarea cărnii și a lactatelor nu oferă o oportunitate de ocupare notabilă în comuna Todireni.

Tabel 9. Efectivele de animale în 1989 și 2021

		1989		2021
	CAP	populație	total	total
bovine	800	800	1.600	450-500
suine	250	2.000	2.250	...
ovine	1.500	1.000	2.500	1.400
caprine	...	...	...	250

Sursa: date din cercetarea calitativă, cf. estimări ale inginerului agronom local

Legumicultura este practică preponderent pentru consumul gospodăriei și nu există exploatații de tip seră. Deși zona este favorabilă și culturilor viticole și pomicole, astfel de activități sunt puțin prezente în comună. Exploatațiile viticole și pomicole s-au pierdut odată cu decolectivizarea. La nivelul anului 2021, se poate afirma că în Todireni nu există tradiție pentru viticultură, pomicultură, culturi speciale (sparanghel, șofran).

De-a lungul timpului o serie de inițiative antreprenoriale, unele încă active, au avut ca obiectiv de activitate procesarea plantelor cerealiere și semănătoare (mori de cereale, prese de ulei). Complexul agro-industrial Todireni, în prezent în faliment și scos la vânzare, a inclus o moară de grâu de mare capacitate (36.500 tone de grâu capacitate maximă de procesare anuală, aproape o treime din producția totală a jud. Botoșani). Complexul dispune și de 5 silozuri cu o capacitate totală de 10.000 de tone (5 x 2.000 t).

La nivelul comunei Todireni, asemenea mediului rural în ansamblul său, se înregistrează o diferență notabilă între potențialul agricol și valoarea adăugată brută a produselor agricole, reflectată în locurile de muncă pe care le poate genera agricultura de la nivel local. În lipsa unor investiții majore și a unor schimbări majore în organizarea agriculturii la nivel local, această stare de fapt are toate șansele să continue.

Căile de comunicație

Distanțe critice:

- reședința de județ, mun. Botoșani: 45 km
- cea mai apropiată așezare urbană, orașul Flămânzi: 30-33 km
- granița cu Rep. Moldova, Stânca-Costești: cca. 40 km
- mare așezare urbană la nivel regional /provincie istorică, mun. Iași: 84 km

Satul Todireni are avantajul amplasării pe rute comerciale tradiționale, care legau zona nord-est europeană de porturile de la vărsarea Dunării.

Comuna se află în afara vecinătății drumurilor naționale, la intersecția unor drumuri județene 292 și 297, care fac legătura cu orașul Iași, Botoșani, Dorohoi, ca și a unor drumuri comunale (37/ 37A și 39/ 39A), parțial modernizate. În timp ce drumurile județene de pe raza satelor Todireni și Cernestii sunt prinse în planurile modernizare a infrastructurii rutiere demarate în anul 2021 (ca parte a ceea ce este considerat drum strategic la nivel județean), satele Iurești

și Cernești sunt traversate doar de drumuri județene, iar satul Florești este capătul unui drum comunal peste râul Jijia. Teritoriul comunei este traversat de o cale ferată (linia 608; Iași – Dorohoi), dar gara se află pe teritoriul unei comune învecinate (la 3 km de Todireni). Pe acest tronson de cale ferată este activ un singur operator feroviar regional privat de transport persoane.

Rețeaua de drumuri publice în Todireni este una destul de extinsă, fiind formată din două drumuri județene DJ 297 și DJ 282, care se află în plin proces de modernizare (Figura 14, Figura 15), și din mai multe drumuri comunale. Lungimea totală a drumurilor județene de pe raza comunei este de 15 km.

Figura 14. Drumul județean, înainte de începerea lucrărilor de modernizare în anul 2021

Sursa fotografiei: vizita în teren a echipei ICCV

După o îndelungată perioadă în care starea drumurilor județene ce străbat comuna a lăsat mult de dorit, începând cu anul 2021 acestea au intrat în reabilitare. Între drumurile comunale, cele mai importante, cele care fac legătura dintre satul reședință de comună și satele aparținătoare sunt modernizate (lungimea totală 7,5 km), în timp ce drumurile secundare sunt pietruite.

Eforturile din ultimii ani de modernizare a rețelei de drumuri de pe raza comunei au fost concretizate prin finalizare mai multor proiecte, între care cele mai importante au vizat: modernizarea principalului drum comunal ce străbate satul Iurești (proiect finanțat prin PNDR 2014-2020, destinat asfaltării drumului de legătură dintre satul Iurești și DJ 297);

modernizarea mai multor drumuri comunale în satul Todireni (investiție asigurată prin intermediul PNDL în două etape: 2014-2015 și 2018-2020); construirea unui pod peste râul Jijia (investiție finanțată de la bugetul local).

Pentru perioada următoare, se estimează că sunt necesare cel puțin 5 milioane de lei pentru reabilitarea și modernizarea drumurilor din comună. În contextul în care veniturile centralizate la bugetul comunei nu permit derularea unor astfel de investiții din surse proprii, este necesară atragerea de noi finanțări publice nerambursabile. Pe această dimensiune, țintele pentru perioada următoare includ asigurarea de finanțări atât din surse naționale (CNI, programe specifice derulate de către Ministerul Dezvoltării, finanțări asigurate de către Consiliul Județean, etc.), cât și din programe europene (PNDR, PNRR, POR, etc.). Experiența acumulată la nivelul administrației locale în gestionarea programelor publice destinate modernizării infrastructurii la sate reprezintă un atu major pentru comuna Todireni. Totodată, continuarea și dezvoltarea colaborărilor cu firme specializate de consultanță în accesarea acestor programe reprezintă premisa continuării progreselor deja făcute în direcția modernizării drumurilor care străbat comuna.

Figura 15. Drumul județean, în faza lucrărilor de modernizare

Sursa fotografiei: vizita în teren a echipei ICCV

În ceea ce privește accesul la rețeaua de cale ferată, situația comunei Todireni este oarecum atipică. Astfel, chiar dacă teritoriul comunei Todireni este tranzitat prin vestul statului Florești de către linia de cale ferată Iași – Dorohoi, în comună nu există o gară. Cea mai apropiată

gară, (care oarecum paradoxal poartă denumirea de *Gara Todireni*) se află pe teritoriul uneia dintre comunele învecinate, Hlipiceni, la aproximativ 3 km de Todireni. Prin intermediul acesteia se asigură legătura cu municipiile Iași și Dorohoi. Zilnic în gara opresc mai multe garnituri de tren dinspre și către aceste destinații⁷. Din cauza distanței dintre satele comunei și gara, precum și a reducerii ponderii populației navetiste, foarte puține persoane din Todireni folosesc trenul.

Potențial turistic

Satele componente ale comunei Todireni se află într-un areal cu bogat patrimoniu cultural ecumenic și istoric, fără a fi totuși în imediata proximitate unor astfel de locații valorificate turistic.⁸ Zona predominant rurală și nivelul general scăzut de trai nu o recomandă ca locație turistică în sine, dar pot fi dezvoltate circuite turistice și ciclo-turistice regionale, care să includă comuna Todireni.

Figura 16. Câmpia Jijiei și calea ferată pe raza satului Florești

Sursa fotografiei: vizita în teren a echipei ICCV

⁷ Informatică Feroviară, *Mersul trenurilor*, <https://mersultrenurilor.infofer.ro/ro-RO/Statie/Todireni>

⁸ CJ Botoșani, *Istorie*, disponibil la <https://www.cjbotosani.ro/judetul-botosani>

Potențial turistic în vecinătate

Situri arheologice:

- Movila Todireni-Sud de la Todireni (descoperită în 2009, stare de conservare precară), în exploatare curentă agricolă,⁹
- siturile de la Albești și Trusești (toate necesitând amenajări pentru a servi unui scop turistic). Posibilitatea unui parteneriat cu Facultatea de Istorie „Alexandru Ioan Cuza” din Iași sau chiar Institutul de Arheologie din Iași pentru organizarea unor școli de vară pentru studenți în care aceștia pot realiza stagii de practică în zonă.

Arii protejate:

- pădurea Ciornohal/ rezervația forestieră (19 km)
- rezervația floristică de la Stânca Ștefănești (40 km).

Mănăstiri:

- Cozancea, Casa memorială și chilia părintelui Cleopa (sat Sulița, 20 km; cea din urmă necesită amenajare)
- Eroii Neamului (Guranda, 27 de km)

Artă populară, cultură și istorie locale

- colecția Muzeală Trusești, unde turiștii pot descoperi istoria modului de viață sătesc din regiune
- artizani populari locali
- personalități și legende locale (din comună și din comunele învecinate, legenda haiducului Coroiu, legenda domniței Ralu, a iazului Dracșani)

Activități acvatice

- Izvor cu apă termală/ Focul viu (3 km, com. Hlipiceni, neamenajat)
- Activități nautice pe Lacul Dracșani

⁹ Ministerul Culturii, *Repertoriul Arheologic Național*, <http://ran.cimec.ro/sel.asp?descript=todireni-todireni-botosani-movila-todireni-sud-de-la-todireni-cod-sit-ran-39275.05>

Condiții de viață ale populației, accesul la învățământ și sănătate

Condiții de viață și utilitățile publice

În ceea ce privește utilitățile publice de care beneficiază locuitorii comunei Todireni, deși în ultimii ani s-au înregistrat progrese importante în asigurarea creșterii condițiilor de viață, o serie de probleme persistă, fiind necesare noi investiții în această direcție. Cu toate acestea, comuna Todireni prezintă o situație bună comparativ cu multe dintre unitățile administrativ-teritoriale rurale din județul Botoșani și din țară, atât în ceea ce privește sumele atrase de către administrația locală pentru finanțarea proiectelor de modernizare a infrastructurii publice locale, cât și în cea ce privește ponderea populației care are efectiv acces la aceste facilități.

Figura 17. Casă tradițională din satul Cernești, com. Todireni

Sursa fotografiei: Primăria Todireni

În ceea ce privește alimentarea cu apă, situația actuală descrie o imagine favorabilă: rețeaua de apă curentă deservește toate satele componente ale comunei, aproximativ 97% din locuitorii comunei au acces la rețeaua de apă curentă sau prin soluții individuale de tip pompă cu hidrofor. Dintre acestea, peste 75% dintre gospodăriile sunt racordate la sistemul public, iar volumul de apă distribuit populației a crescut constant în ultimii ani. Numai o mică parte a gospodăriilor, în general cele formate din bătrâni sau persoane fără venituri, folosesc încă sisteme alternative de asigurare a apei de tipul fântânilor. Singurul sat unde se înregistrează încă o pondere redusă a gospodăriilor conectate la rețeaua de apă este satul Florești.

Înființarea rețelei de colectare și tratare a apelor uzate în comună a fost demarată în anul 2009, odată cu accesarea măsurii 322 a PNDR 2007-2013. Finanțarea europeană, în cuantum de 22,6 milioane de lei (în 2009) a permis înființarea unei rețele de canalizare de peste 20 de km și punerea în funcțiune a unei stații moderne de tratare și epurare a apelor uzate. În momentul de față, peste jumătate dintre gospodăriile existente în comună sunt conectate la rețeaua publică de canalizare. În perioada următoare, printr-o finanțare asigurată de Compania

Națională de Investiții, rețeaua va fi extinsă cu încă 5 km. Se estimează că dincolo de această finanțare, pentru a se asigura acoperirea întregului teritoriu al comunei, este nevoie de atragerea unor surse suplimentare, în cuantum de peste 1,2 milioane de lei.

Tabel 10. Racordarea gospodăriilor populației la apă curentă și canalizare

	RPL 2011	date administrative 2021
pondere gospodării care dispun de apă curentă	55,99%	> 75% sistem centralizat < 25% soluții individuale
pondere gospodării racordate la canalizare	14,51%	50-75% la rețea publică < 25% soluții individuale

Surse: Observator Teritorial, Primăria Todireni

În comună nu există până la acest moment o rețea de distribuție a gazelor naturale, punerea în funcțiune a unui astfel de sistem fiind una dintre prioritățile administrației locale pentru perioada 2021-2027. Nevoia asigurării racordării comunei la rețeaua de gaze naturale este majoră atât pentru populație, cât și pentru stimularea creșterii interesului potențialilor investitori pentru înființarea sau dezvoltare de facilități economice pe raza comunei. Primele demersuri pentru realizarea unei rețele de gaze au fost făcute recent, prin asocierea dintre comuna Todireni și alte trei UAT-uri din proximitate pentru depunerea unei cereri de finanțare pe POIM 2014-2020. Pentru perioada următoare, sunt avute în vedere toate sursele prefigurate, naționale și europene, care pot finanța proiecte destinate înființării rețelelor de gaze naturale în comune. Obiectivele în această direcție depinde de deciziile publice ce vor fi adoptate la nivel național. În momentul de față, cadrul de finanțare a investițiilor în rețele de distribuție a gazelor naturale este departe de a fi clarificat.

Planul de urbanism

Planul de urbanism general al comunei Todireni cuprinde elemente corect identificate și planificate la nivelul anului 2010. Perioada de tranziție de la o societate în curs de dezvoltare la una dezvoltată, și cea de transformare ca urmare a aderării la Uniunea Europeană, a adus însă presiuni noi asupra planificării teritoriale a comunei.

Este nevoie de actualizarea PUG în scopul de a face față noilor provocări economice, demografice și de mediu. Astfel, scăderea generală a populației, combinată cu o creștere relativă a veniturilor și cu schimbarea modului de viață poate duce, așa cum se întâmplă în numeroase alte așezări, la o dezvoltare prin extinderea limitelor intravilanului (dezvoltare tip urban sprawl). Structura urbanistică a comunei, de tip răsfirat, nu favorizează dezvoltarea serviciilor și nici a unei vieți comunitare, culturale și economice mai intense.

Deși com. Todireni se află în afara unei zone urbane funcționale ori a unei zone metropolitane, este important ca autoritățile publice locale să evite lipsa de reglementare urbanistică în ceea ce privește construcțiile de locuințe ale populației (ex: amplasament în zonă de risc, coeficient ridicat al suprafeței construite pe proprietate, parcuri individuale etc.). Amplasamentele neinspirate sau în exces ale elementelor de modernizare a spațiului și vieții comunitare pot produce daune pe termen lung calității vieții locuitorilor comunei prin: expunerea la riscul de alunecări și inundații, aglomerarea locativă, amplasamente inutilizabile pentru infrastructura de interes comunitar (social, economic, cultural).

Pentru a corecta tendințe vizibile în ruralul românesc și a oferi un viitor sustenabil pentru cadrul construit este nevoie de implementarea de soluții de planificare durabilă care vizează obiective de management teritorial care:

- 1) să păstreze valoarea productivă a terenurilor agricole;
- 2) să producă o urbanizare moderată și în concordanță cu schimbarea generală a stilului de viață și a structurii activităților productive;
- 3) să se alinieze la noua strategie europeană de tranziție verde prin urmărirea unor obiective de dezvoltare.

Figura 18. Clădirea Primăriei Todireni

Sursa fotografiei: Primăria Todireni

Astfel, strategia urmărește să introducă în documentația de planificare urbanistică a următoarelor principii și obiective:

- dezvoltarea unui centru de comună capabil să ofere servicii de nivel urban. Crearea unui spațiu public care să ofere comunității un loc de afirmare a identității. Implementarea de soluții de tip smart city la nivelul localității, respectiv digitalizarea în cât mai mare măsură a diverselor servicii publice. Asigurarea de soluții de mobilitate durabilă și management ecologic al deșeurilor. Acest tip de nucleu urban urmărește crearea de condiții de atragere a specialiștilor în comună.
- limitarea extinderii intravilanului în scopul obținerii unei așezări mai compacte, cu o densitate care să asigure premisele dezvoltării de servicii de nivel orășenesc.
- așezare care să își valorifice potențialul verde și să îl aducă la un nivel înalt de adaptare la noile standarde de arhitectură și urbanism sustenabil prin conformarea la noile standarde bio-climatice. Promovarea arhitecturii verzi și a respectării noilor standarde NZEB (Near Zero Energy Building), prin mijloace adaptate unei așezări rurale, respectiv furnizarea de asistență de soluții de proiectare unor beneficiari cu resurse materiale și de cunoaștere limitate.

- asigurarea stabilității economice printr-un management corespunzător al terenurilor agricole ale comunei. Prevenirea degradării solului prin activități de construcții și extinderea necontrolată a zonelor de locuințe.
- păstrarea și valorificarea elementelor de identitate culturală locală.

Învățământul

Potrivit datelor Institutului Național de Statistică (INS), Comuna Todireni are o singură unitate școlară cu personalitate juridică înscrisă în nomenclatorul SIRUES în care funcționează mai multe niveluri educaționale (preșcolar, primar, gimnazial, profesional, liceal): Liceul Tehnologic Todireni. Pe lângă acesta, există câteva unități școlare de tip structură, fără personalitate juridică: Grădinița cu Program Normal Nr. 1 Todireni; Școala Primară Nr. 1 Todireni; Școala Gimnazială Nr. 2, Cernești (cu învățământ preșcolar, primar și gimnazial); Școala Primară Nr. 3, Iurești (grădinița + învățământ primar).

În anul 2019, numărul total de elevi a fost de 629 potrivit INS, cei mai mulți fiind înscriși în învățământul primar și gimnazial. Date mai recente furnizate de primărie sugerează o scădere ușoară a numărului total de elevi la începutul anului școlar 2020-2021 și o creștere a numărului de preșcolari. Beneficiarii principali ai rețelei școlare de învățământ preșcolar, primar și gimnazial sunt copiii și tinerii din comuna Todireni. La liceu și școala profesională se adaugă și tinerii din comunele învecinate, care fac naveta cu mijloace de transport private (maxi-taxi).

Tabel 11. Populația școlară pe niveluri de educație

niveluri de educație	2019	2020
copii înscriși în grădinițe	104	120
elevi înscriși în învățământul primar	168	162
elevi înscriși în învățământul gimnazial	150	127
elevi înscriși în învățământul liceal + profesional	207	198
total	629	607

Sursa: Institutul Național de Statistică (2019) și Primăria Todireni (2020)

Potrivit datelor INS, numărul total de cadre didactice care își desfășoară activitatea didactică în școlile și grădinițele din Todireni este de 45. Există 6 grupe de învățământ preșcolar, 12 clase de nivel primar, 7 clase de învățământ gimnazial, 2 clase de liceu și 7 de profesională. Aproximativ 60% din cadrele didactice angajate sunt titulare. Începând cu anul școlar 2020-2021 școlile beneficiază de aportul unui consilier școlar care lucrează patru zile pe săptămână la școlile din Todireni. De asemenea, există mediator școlar la nivelul școlii. Cadrele didactice interviewate apreciază că nu există probleme cu resursa umană la nivelul școlilor, deși există fluctuație de personal, care are impact asupra rezultatelor școlare (disciplina matematică e un exemplu cunoscut la nivel de comună). Cadrele didactice suplinitoare care fac naveta din altă localitate sunt percepute ca fiind mai puțin implicate în procesul educațional, însă problema este dificil de rezolvat în contextul în care angajările se fac la inspectoratul județean, iar școala nu are un cuvânt de spus.

Din punctul de vedere al infrastructurii educaționale nu există probleme semnificative. Unitățile școlare din Todireni dispun de clădiri reabilite (cu excepția unei grădinițe care trebuie modernizată) cu toate facilitățile: apă curentă în interior, grup sanitar modern cu apă curentă și closet cu apă în interiorul școlii, cu încălzire pe timp de iarnă cu centrală pe combustibil solid

(lemn), teren de sport, mobilier nou, conexiune la internet, laboratoare, bibliotecă. Printre facilitățile standard care lipsesc se numără sala de sport și cabinetul medical. Totodată, deși există ateliere școlare pentru elevii de la școala profesională, este necesară amenajarea unui atelier suplimentar sau extinderea unuia existent, astfel încât să crească capacitatea și să acopere numărul relativ ridicat de elevi înscriși la școala profesională.

Figura 19. Liceul Tehnologic din Todireni

Sursa fotografiei: Primăria Todireni

Tabel 12. Personalul didactic pe niveluri de educație

niveluri de educație	număr
învățământ preșcolar	6
învățământ primar	12
învățământ gimnazial	13
învățământ liceal	14
total	45

Sursa: Institutul Național de Statistică (anul 2019)

Una dintre cele mai des menționate probleme referitoare la infrastructura educațională este legată de lipsa spațiilor de învățare în cadrul Liceului Tehnologic Todireni. Acesta este subdimensionat raportat la numărul de elevi, fiind necesară școlarizarea în două schimburi, activitatea desfășurându-se practic de la 8:00 A.M la 8:00 P.M. Această situație nu este dezirabilă nici pentru cadre didactice care au un program ce fluctuează de la o zi la alta, nici pentru elevi care învață până târziu. Totodată, în acest context este dificilă organizarea unor activități extrașcolare folosind resursele liceului sau a unor programe de tipul „Școală după

Școală”, „A Doua Șansă” sau program prelungit la grădiniță. Lipsa spațiilor are impact și asupra preșcolarilor înscriși la grădinița din cadrul Liceului Tehnologic Todireni în contextul în care o parte din spațiul alocat grădiniței a fost utilizat pentru Centrul de documentare și informare (CDI), Bibliotecă, Atelier de textile. Astfel, pentru grădiniță a rămas o singură sală care a fost împărțită în două printr-un perete despărțitor și utilizată la două grupe (grupa mică-mijlocie, respectiv grupa mare). În afară de infrastructura fizică, la nivelul învățământului preșcolar este necesară o mai mare alocare de resurse pentru materiale educaționale specifice pentru lucrul cu preșcolarii.

Tabel 13. Infrastructura școlară

infrastructură școlară	număr
săli de clasă (cabine școlare/amfiteatre)	36
laboratoare școlare	3
ateliere școlare	2
terenuri de sport	1
calculatoare personale pe niveluri de educație	45

Sursa: Institutul Național de Statistică (anul 2019)

Accesul către unitățile școlare este realizat facil, aproape toate satele comunei având străzi asfaltate și microbuz școlar care îi duce pe copii la școală. Satul Florești, unul dintre satele izolate din comună, reprezintă o excepție în acest sens: microbuzul școlar nu ajunge în această localitate. Elevii din Florești trebuie să meargă zilnic aproximativ trei km de drum pietruit pentru a ajunge la școală. Elevii din această zonă beneficiază în general de burse sociale în cuantum de 50 lei pe lună. De altfel, primăria a acordat prin HCL în anul școlar 2020-2021, 13 burse sociale în cuantum de 50 lei pe lună și 8 burse de merit de 100 lei pe lună pentru elevii care au obținut media 10. Primăria acordă de asemenea sprijin financiar pentru participarea la activități extra-curriculare, concursuri, olimpiade etc.

Din punctul de vedere al rezultatelor școlare, ratele de promovabilitate la Evaluarea Națională au fost de 28% în 2019, 34% în 2020 și 41% în 2021, iar ratele de promovabilitate la Examenul de Bacalaureat au fost de 33% în 2019, 31% în 2020 și 66% în 2021. În anul școlar 2020-2021, 21 din 24 de elevi înscriși s-au prezentat la examen, 10 dintre aceștia au luat medii peste nota cinci. La examenul de Bacalaureat, din 24 de absolvenți s-au înscris 13, la care s-au adăugat doi absolvenți din promoțiile anterioare. Au promovat 10 persoane. Rata de promovabilitate este cea mai mare din ultimii ani.

Unul dintre factorii importanți care influențează parcursul educațional al elevilor este participarea în învățământul preșcolar, fiind necesară atragerea cât mai devreme a acestora la grădiniță. Potrivit cadrelor didactice, există diferențe între cei care frecventează grădinița și ceilalți. Își formează niște rutine, deprinderi, care îi ajută ulterior la școală și ajung să aibă rezultate mai bune.

În anul școlar 2020-2021, a fost înregistrat un singur caz de repetenție în învățământul primar. În învățământul gimnazial doi elevi au rămas cu situația neîncheiată din cauza absenteismului și trei au rămas repetenți. În învățământul profesional există o rată mai mare a de elevi rămași cu situația neîncheiată din cauza absenteismului (se înscriu, însă nu vin deloc la școală). Practic, reprezintă cazuri de abandon școlar. La liceu, în clasele a XI-a și a XII-a, șase elevi au fost exmatriculați în contextul în care învățământul nu mai este obligatoriu și la un număr ridicat de absențe se poate propune exmatricularea. Cazuri oficiale, după definiția

INS, de abandon școlar au fost două în anul școlar 2019-2020 și zero în următorii doi ani școlari.

Figura 20. Grădinița cu program normal din Todireni

Sursa fotografiei: Primăria Todireni

Aspirațiile educaționale și ocupaționale ale elevilor, așa cum sunt percepute de cadre didactice, sunt mai degrabă legate de dorința de a reuși din punct de vedere financiar ca (e)migranți în vestul Europei. Cei mai mulți dintre elevi își doresc să plece și să câștige bani, eventual să se întoarcă cu o mașină și mai puțin să reușească prin învățământ (mai ales că oportunitățile ocupaționale sunt scăzute chiar și pentru cei cu studii ridicate). Totodată, chiar dacă atitudinea față de școală a părinților este în general pozitivă, costurile cu educația sunt extrem de ridicate pentru o persoană tânără din comuna Todireni. De exemplu, costurile studiilor la liceele de top din mun. Botoșani sunt foarte ridicate, fiind nevoie de minimum 1.000 de lei lunar pentru a ține un elev la școală, conform estimărilor cadrelor didactice. De altfel, mulți dintre cei care au intrat la Botoșani s-au reîntors în localitate din motive financiare prin transfer la Liceul Tehnologic Todireni. Din acest motiv este important faptul că există un liceu și o școală profesională în localitate (studiile liceale sunt în lichidare nefiind autorizate de ARACIP, însă începând cu 2022-2023 vor fi acreditați pe domeniul tehnician design vestimentar). Costurile cu studiile universitare, pentru cei care ajung în situația de a urma acest nivel de studii, sunt de asemenea ridicate, fiind accesibile mai degrabă celor care au un nivel al veniturilor mai ridicat, care și-au permis meditații particulare și care au urmat studiile liceale la școli mai bine cotate din județ.

Toate aceste rezultate școlare trebuie înțelese ținând cont de contextul socio-economic al zonei. Oportunitățile ocupaționale în zonă sunt în general reduse, astfel că numeroși părinți fie practică concomitent agricultura de subsistență și munca sezonieră în România sau în

străinătate (3-6 luni pe ani), fie sunt navetiști în principal în Iași beneficiind de rețeaua feroviară care leagă comuna Todireni de Municipiul Iași. Așadar, elevii sunt afectați fie de lipsa unui venit decent din partea părinților care să le permită să se concentreze pe școală, fie de lipsa unui părinte sau a ambilor părinți câteva luni din an, fie de faptul că părinții care lucrează în Iași au la dispoziție puțin timp pentru a-i sprijini educațional.

Figura 21. Grădiniță cu program normal din Todireni

Sursa fotografiei: Primăria Todireni

Cadrele didactice apreciază că elevii care au părinți plecați temporar în străinătate sunt destul de afectați și acest lucru se vede în atitudinea față de școală, apreciind faptul că școala nu îi ajută foarte mult în viață. Totodată, există situații în care părinții pleacă cu tot cu elevi o perioadă importantă din timpul unui an școlar fiind dificil pentru acei elevi să recupereze materia în momentul în care se reîntorc la școală. Alte situații dificile sunt cele în care elevii sunt obligați să lipsească perioade îndelungate de la școală pentru că trebuie să lucreze. În astfel de cazuri se apreciază că există o colaborare importantă cu Departamentul de Asistență Socială din cadrul Primăriei Todireni însă cazurile în care se reușește reîntoarcerea la școală sunt mai degrabă reduse.

Sănătatea

Locuitorii comunei Todireni au acces la servicii de medicină primară. În comuna Todireni se află cabinetul medicului de familie Tudor Flondor, absolvent al Universității de Medicină și Farmacie din Iași (2005). Acesta își desfășoară activitatea în această comună de 11 ani. În comună nu mai există un alt medic de familie. Cei mai mulți pacienți ai cabinetului sunt localnici din comuna Todireni, dar are pacienți și din comunele învecinate. De asemenea, unii locuitori ai comunei sunt înscriși la medicul de familie din comunele învecinate sau în Botoșani.

Cabinetul de medicină de familie își desfășoară activitatea într-un spațiu pus la dispoziție de primărie pentru care cabinetul plătește o redevență către primărie. Cabinetul de află în satul Todireni (reședința de comună), foarte aproape de școală și grădiniță, aproape de primărie și

de poliție. Clădirea este veche, dar a fost renovată de primărie și oferă condiții bune, fiind racordată la apă curentă și canalizare.

Figura 22. Dispensarul din Todireni

Sursa fotografiei: Primăria Todireni

Cabinetul de medicină de familie este dotat cu aparat pentru EKG, defibrilator și aparat de oxigeno-terapie (dotările standard). Medicul de familie are contract cu Casa Județeană de Asigurări de Sănătate Botoșani.

Pentru analize medicale, medicul de familie le dă pacienților trimiteri pe care aceștia le pot folosi la laboratoarele din Botoșani sau Iași, unde preferă aceștia să meargă. Cu unele laboratoare din Botoșani a făcut o înțelegere pentru a-i trimite analizele pacienților lui pe email pentru ca aceștia să nu mai meargă încă o dată în oraș pentru a le ridica. Medicul de familie poate recolta analize pentru pacienții care nu sunt deplasabili, dar apoi aparținătorii trebuie să ducă probele la laborator în Botoșani sau Iași într-o geantă termoizolantă în decurs de două ore. Legislația nu-i permite să aibă contract cu un laborator anume, așadar pacienții din Todireni trebuie să se deplaseze la oraș.

Consultul unui medic specialist se face la Botoșani sau la Iași, în funcție de specializarea de care au nevoie. La Botoșani nu există toate specializările medicale, iar aparatura este mai performantă la Iași. Pentru spitalizare, medicul de familie îi îndrumă pe pacienții săi tot la Botoșani sau Iași, în funcție de specializare și de aparatură. În caz de nevoie, ambulanța ajunge în aproximativ 30-45 de minute, iar pacienții sunt transportați la unitatea de primiri urgențe de la Spitalul Județean Mavromăți Botoșani.

În comună nu există cabinet de medicină școlară, dar medicul de familie apreciază că nu este necesar, deoarece cabinetul lui este foarte aproape de școală și preia cazurile dacă este vreo problemă. În comună nu există un cabinet stomatologic. Medicul de familie din comună

consideră că acesta ar fi foarte necesar. Menționează faptul că s-a încercat înființarea unui cabinet de stomatologie în clădirea în care funcționează și cabinetul lui, dar nu a fost aprobată de Direcția de Sănătate Publică¹⁰, deoarece spațiul era insuficient pentru ambele cabinete. Pentru rezolvarea problemelor de sănătate stomatologică, localnicii din comună merg în comuna învecinată Hlipiceni (aproximativ 5 km), în comuna Sulița sau în Botoșani (cei mai mulți).

În satul reședință de comună funcționează farmacia Gențiana Pharm. Farmacia nu face parte dintr-un lanț de farmacii, proprietarul și administratorul farmaciei fiind o localnică din comună, absolventă de școală postliceală la Botoșani. Farmacia se află în centrul comunei, într-o clădire renovată și pusă la dispoziție de primărie pentru care plătește chirie. Clădirea este racordată la apă curentă și canalizare. Farmacia funcționează de 6-8 ani, este singura din comună, dar există câte o farmacie în majoritatea comunelor învecinate. Aceasta are contract cu Casa de Asigurări de Sănătate Botoșani. Farmacistul apreciază că are cam 80-100 de clienți (pacienți) zilnic, iar farmacia își poate acoperi cheltuielile din vânzările realizate. Cei mai mulți își cumpără rețeta primită de la medicul de familie, dar sunt cumpărate și medicamente pentru răceală, produse de igienă personală, produse pentru bebeluși etc. Nu a avut probleme cu aprovizionarea cu medicamente, doar în perioadele în care unele medicamente lipseau și din depozit.

Starea de sănătate a populației comunei

Medicul de familie are 2.500 de pacienți înscrși pe lista sa, din care 1780 sunt asigurați. Acesta consideră că principalele probleme de sănătate ale pacienților săi sunt bolile cardiovasculare, hipertensive și apoi, cei cu neoplasm. El apreciază că are foarte mulți pacienți cu cancer (percepția lui este că sunt mulți cu neoplasm, cam 200). De asemenea, medicul de familie subliniază că mulți pacienți descoperă târziu cancerul și ajung în stadiu terminal. Predomină cancerul pancreatic, gastric, hepatic, mai puțini cu cancer pulmonar. Pacienții cu cancer se tratează la Botoșani sau Iași. Pacienții cu boli cronice vin periodic la control pentru rețetă, își iau rețeta de la farmacie, dar nu toți reușesc să respecte tratamentul.

Medicul de familie apreciază că sunt probleme cu consumul de alcool în sat, dând exemplu de oameni tineri care au ajuns să aibă pancreatită acută. Potrivit medicului, cazurile de cancer (pancreatic, gastric, hepatic) au legătură cu consumul de alcool.

Locuitorii comunei apelează la asistență medicală mai ales în stadii avansate ale bolilor sau în situații de urgență (plăgi, plăgi tăiate, înțepate, accidente etc.), dar mai puțin pentru prevenție sau controale periodice. În situațiile de probleme de sănătate ale copiilor părinții se adresează destul de frecvent medicului de familie.

În privința vaccinării copiilor, părinții vin atunci când sunt chemați pentru vaccinurile obligatorii pentru copii. Acestea sunt efectuate, dar uneori este nevoie și de explicații suplimentare pentru a-i convinge pe părinți despre beneficiile vaccinurilor. Medicul de familie îi cheamă pentru vaccin, iar uneori mai apelează și la asistentul medical comunitar. În cazul vaccinului antigripal distribuit prin DSP, oamenii vin să se vaccineze atunci când sunt chemați.

¹⁰ Medicul de familie a menționat că nu a primit aviz de la SANEPID.

Pandemia COVID-19

În comuna Todireni nu au fost probleme în impunerea și respectarea normelor de protecție anti-Covid. De asemenea, medicul de familie nu a avut probleme în achiziționarea de materiale de protecție anti-Covid (avea un stoc dinainte de izbucnirea pandemiei și în România).

Localnicii din comună s-au vaccinat anti-Covid la Botoșani (cel mai apropiat centru de vaccinare anti-Covid). La nivelul lunii iulie 2021, un sfert din populația comunei s-a vaccinat, potrivit estimărilor medicului de familie. Cea mai mare proporție de persoane vaccinate se întâlnește în rândul tinerilor care doresc să plece la muncă în străinătate și persoanelor mai în vârstă.

Medicul de familie apreciază că nu au fost foarte multe cazuri de îmbolnăvire în comună, aproximativ 50 de persoane. Dintre acestea, 10 au decedat (persoane în vârstă, cu comorbidități). În mare parte, oamenii au respectat măsurile impuse pe perioada pandemiei. Și farmacistul consideră că oamenii au respectat măsurile impuse pe perioada pandemiei, inclusiv în cadrul farmaciei. Poștașul comunei apreciază că, mai ales, la începutul pandemiei, a existat o stare de neîncredere, de teamă între oameni (oamenii se fereau unii de alții).

Domeniul social

Probleme sociale și asistența socială

Pe baza datelor culese din cercetarea calitativă au fost identificate următoarele probleme:

- **lipsa locurilor de muncă**, aceasta fiind principala cauză a **veniturilor precare**. De aceea, există o **migrare importantă a persoanelor tinere**, în special către locuri de muncă din Europa de Vest, mai bine plătite. Principalele destinații de muncă pentru locuitorii din Todireni sunt: Germania, Italia, Olanda, Spania și Anglia. Domeniile de activitate în care sunt angajați migranții din Todireni sunt fie agricultura sezonieră, fie din industria agro-alimentară ori servicii cu valoare adăugată redusă, în care nu este necesară calificare medie sau superioară (abator, construcții, servicii sociale sau de întreținere și curățenie).
- **nivelul redus de educație și calificare profesională**, care afectează capacitatea persoanelor active de a accede la locurile de muncă la nivelul ofertei de pe piața muncii sau activități independente cu venituri decente sau mai bine plătite; persoanele în vârstă au 4-7 clase; cei mai tineri abia termină studiile medii (a se vedea secțiunea despre învățământ); persistă și cazuri de analfabetism; cel mai probabil, și analfabetismul funcțional este prezent. Lipsa de educație se întrevăde, între altele, în slaba capacitatea de a înțelege tratamentele indicate de cadrele medicale.
- **nevoia de îngrijire / servicii sociale pentru persoanele vârstnice** (mai ales cele fără copii), care sunt lipsite de ajutorul rudelor, inclusiv pentru nevoi medicale, iar singurătatea creează reacții depresive și anxietate; comunitatea se implică prin autoritățile publice locale, dar nevoia existentă de îngrijire a persoanelor vârstnice cu greu poate fi acoperită prin deplasări pentru îngrijire la domiciliu din resursele umane și materiale existente. În comunitate funcționează un serviciu de asistență a vârstnicilor, care furnizează la domiciliu o masă caldă pe zi. Pornind de la această intenție inițială, serviciul furnizează în prezent, alternativ, alimente pe care le solicită vârstnicii aflați în dificultate în cuantumul alocat.

- **lipsa unui cabinet stomatologic.**
- **colectarea (selectivă) a deșeurilor / gunoiului:** se adună mult gunoi la tomberoane; deșeurile alimentare sunt scoase de animale.
- **probleme sporadice cu furnizarea apei curente** în verile secetoase.
- **casele părăsite**, care au intrat în degradare fizică.
- complementar la problemele sociale identificate mai sus, condițiile precare și reacțiile depresive încurajează **consumul de alcool** (fie vin, fie alcool rafinat – rachiu de fructe); problema consumului de alcool creează o dependență de care sunt conștienți inclusiv deservenții de cult și are drept efecte degradarea relațiilor sociale și viața comunității în general. Consumul de alcool este o problemă veche a mediului rural din România. Cauzele sale sunt structurale, preponderent sociale și economice, manifestate prin suprapopularea agricolă relativă în contextul întârzierii industrializării și urbanizării, respectiv nivelul de trai redus și exploatarea țăranimii în secolul al XIX-lea și prima parte a secolului al XX-lea.¹¹

În domeniul **asistenței sociale** au fost identificate următoarele probleme:

- slaba colaborare dintre reprezentanți ai altor instituții publice de nivel local sau a unor persoane resursă care ar putea să se implice mai mult în soluționarea problemelor comunității, cum ar fi preoții;
- lipsa serviciilor sociale care să asigure consiliere și suport emoțional, persoanelor care sunt în dificultate;
- lipsa căminelor (centrelor de tip rezidențial) unde pot să fie găzduite persoanele vârstnice, situație identificată la nivel județean;
- lipsa unui serviciu de îngrijire la domiciliu a persoanelor vârstnice;
- capacitatea prea mică a centrului de zi deja existent, în raport de nevoia copiilor comunității;
- personalul de specialitate din serviciul de asistență socială este insuficient în raport cu volumul de activitate/cazuri.

Climatul social: în comuna Todireni pare a fi un climat social pozitiv, fără conflicte sau infracțiuni. Oamenii sunt pașnici și se înțeleg destul de bine.

Cultură, viață religioasă, petrecerea timpului liber

Viață culturală

Biblioteca comunală funcționează în clădirea căminului cultural. Dispune de 3 camere distincte, cu o suprafață totală de 115 m². Biblioteca are un număr de 12.900 volume, 936 utilizatori înscriși, 430 utilizatori activi, 54 nou înscriși, 300 vizite la bibliotecă. Este dotată cu un calculator, o imprimantă și un fotocopiator. Fondul de carte este diversificat și se îmbogățește de la an la an cu noi volume. Există spațiul necesar și sală de lectură. Activitatea se desfășoară în condiții bune, în spații corespunzătoare, igienizate și bine încălzite. Biblionetul s-a dovedit de un real folos pentru tinerii din comună. Prin intermediul acestui proiect locuitorii

¹¹ Cătălin Zamfir, *Istoria socială a României*. Ed. II. București: Editura Academiei Române, 2019.

din comuna Todireni au acces gratuit la Internet. Biblioteca este echipată cu 5 calculatoare de ultimă generație conectate la Internet.

Căminul Cultural

Activitățile se desfășoară în colaborare cu școala și au loc cu prilejul diferitelor evenimente cum ar fi:

- 15 ianuarie - Mihai Eminescu, Ziua culturii române;
- luna februarie - concurs de șah;
- 1 martie - spectacol dedicat măștișorului;
- 8 martie - Ziua internațională a femeii;
- 1 Iunie - Ziua internațională a copilului;
- 1 decembrie - Ziua națională a României;
- 27 decembrie - sărbătorirea a 50 ani de căsătorie pentru familiile din comuna Todireni;
- 31 decembrie - parada obiceiurilor, colinde, obiceiuri și urături cu prilejul sărbătorilor de iarnă;

Figura 23. Căminul cultural din Todireni

Sursa fotografiei: Primăria Todireni

Căminul cultural este dotat cu aparatură electronică și instrumente muzicale: stație de amplificare, 4 microfoane cu stative, doua boxe, videoproiector, calculator, jocuri de lumini, acordeon, violoncel, 2 viori. De asemenea au fost achiziționate 40 de costume populare, 20 pentru copii și 20 pentru adulți.

Viața religioasă

Datele RPL 2011¹² pentru comuna Todireni, arată următoarea structură religioasă: dintr-un total de 3.323 de locuitori ai comunei, 3.005 de locuitori (90,43%) s-au declarat ca aparținând Bisericii Ortodoxe Române, iar 223 de cetățeni (6,71%) s-au declarat ca fiind credincioși ai Bisericii Penticostale.¹³ Aproximativ 2% din locuitorii comunei aparțin altor identități religioase ori nu și-au declarat identitatea sau apartenența religioasă.

¹² RPL 2011 [sR_TAB_13], Populația stabilă după religie – județe, municipii, orașe, comune, <https://insse.ro/cms/ro/content/recens%C4%83mintea> (accesat 20 aug. 2021)

¹³ Conform RPL 2011 este vorba de credincioși aparținând Cultului Penticostal (Biserica lui Dumnezeu Apostolică), care fac parte dintre cele 18 Culte religioase recunoscute de Statul Roman. În România funcționează legal, dar cu statutul juridic de asociație religioasă și Biserica

Viata religioasa în comuna Todireni reprezintă o forma culturală de păstrare în comun a tradițiilor religioase și a credinței creștine peste generații, dar și un mod de viață individual, comunitatea de credincioși fiind sensibilă la toate evenimentele și sărbătorile religioase specifice calendarului religios și practicilor creștine. Viața religioasă în Todireni asigură echilibrul moral al vieții de familie și creează climatul social necesar păcii sociale, care permite dezvoltarea politicilor sociale și administrative în ansamblul lor.

Figura 24. Biserica din satul Cernești, com. Todireni

Sursa fotografiei: Primăria Todireni

În majoritatea situațiilor (cu excepția comunității penticostale, care are o altă formă de organizare a vieții pastorale decât comunitățile ortodoxe), credincioșii care frecventează bisericile cu prilejul sărbătorilor sunt de vârstă înaintată și nici nu au posibilități materiale care să le permită donații către Biserică. Aceleași cauze (îmbătrânirea membrilor comunității și migrația tinerilor) au cauzat scăderea frecvenței la Biserică și la marile sărbători sau slujbe săptămânale, care prezintă un trend descendent în fiecare an. Frecvența săptămânală la Biserică este între 5-8% din totalul parohiei, cu excepția comunității penticostale unde frecvența depășește 25-30%.

Preoții ortodocși și pastorul penticostal sunt persoane respectate în comunitățile lor și în comuna, au o bună relație cu conducerea Primăriei și primesc sprijin anual de la bugetul Consiliului Local pentru întreținere și activități specifice de cult (aprox. 2.500-3.000 lei anual).

Prezența preoților și pastorului penticostal este de lungă durată în Todireni, ceea ce înseamnă continuitate și o atentă cunoaștere a problemelor personale și de familie ale credincioșilor, inclusiv peste generații. De exemplu, preotul comunei, Pr. Dinu Asaftei (65 de ani) este preot în localitate de peste 40 de ani, iar pastorul penticostal, Florin Iovu (46 de ani), slujește în comunitate de aproape 20 de ani.

Relațiile interreligioase și pluralismul religios

Cu toate că doctrina și practicile religioase sunt diferite între comunitățile de ortodocși și penticostali, iar în alte locuri din țară acest aspect reprezintă o cauză a tensiunilor și disputelor religioase, am identificat în Todireni un climat de toleranță religioasă și respect reciproc funcțional. Nu au existat conflicte religioase sau tensiuni interreligioase în ultimii 30 de ani sau dispute, nici între deservenții de cult și nici între credincioșii celor două comunități religioase, ortodocși și penticostali. Fiecare comunitate are propriul cimitir confesional.

Așa cum era de așteptat, preoții de vârstă tânără sunt favorabili utilizării mijloacelor moderne de comunicare (telefon mobil, internet, video) sau au conturi instituționale parohiale pe rețelele de socializare, în special Facebook (ex. Pr. Sergiu Brașoveanu – 37 ani, are un cont permanent alimentat cu informații din comunitatea parohială Iurești). Comunicarea personală cu deserventul de cult se face prin intermediul telefonului mobil, iar preoții și pastorul penticostal au arătat disponibilitate la dialog și comunicare telefonică. Există pe platforma generală a Mitropoliei Moldovei, sauturi succinte de prezentare pentru fiecare parohie din com. Todireni, în special cu un scurt istoric și câteva fotografii, dar care nu au mai fost actualizate din 2014, când probabil au fost create paginile respective.

Aspecte culturale și filantropice încurajate de comunitățile religioase

Reprezentanții cultelor religioase locale nu desfășoară activități caritative și de asistență socială într-un mod instituțional și permanent. Deservenții de cult, ajutați de membri ai comunităților, intervin prin acțiuni filantropice specifice (sprijinirea celor în vârstă cu bunuri materiale sau alimente, sprijinirea copiilor din familii dezorganizate sau fără posibilități materiale, sprijinirea celor bolnavi, etc.), cu prilejul marilor sărbători creștine (de Paște, începutul anului școlar sau de Crăciun), sau atunci când situația o impune. Pr. Sergiu Brașoveanu din parohia Iurești, cadru didactic la școala din comuna Todireni și asistent medical generalist, este interesat să dezvolte proiecte sociale complexe, în prezent având în construcție o casă praznicală în apropierea cimitirului parohial, care va deservi activitățile specifice pentru comunitatea religioasă (servicii religioase comunitare, pomeniri, activități cu tinerii, educație – Școala Duminicală, etc.).

Petrecerea timpului liber

Principala activitate constă în ieșitul la barul din centrul comunei. Sportul este practicat pe terenurile cu gazon sintetic, dar mai ales de către băieți. Sală de sport nu există în comună, deși există cerere. Cluburile sportive și-au întrerupt activitatea în urma plecării din comună a profesorului de sport care le coordona. Tinerii au la dispoziție două discoteci în comună, ambele în satul Todireni.

În ceea ce privește petrecerea timpului liber în afara comunei, localitatea urbană de referință este municipiul Botoșani. Drumul de circa 45 km se străbate în aproximativ o oră. Pentru tineri, principalele puncte de atracție din Botoșani sunt ștrandul (Aqua Parc) Cornișa și galeriile comerciale (tip mall), care includ și cinema.

În ceea ce privește viața culturală și religioasă, se observă că devine tot mai dificilă transmiterea tradițiilor culturale și religioase, inclusiv a credinței generațiilor precedente către tinerele generații, care sunt mai puțin interesate de aspectele privind tradiția, identitatea națională și religia decât de cele specifice societății de consum.

Figura 25. Teren de sport

Sursa fotografiei: Primăria Todireni

Mediu și tranziție ecologică

Gestionarea deșeurilor solide

Comuna Todireni este membră a Asociației de Dezvoltare Intercomunitară Ecoproces, colectarea gunoiului fiind realizată prin intermediul acestei structuri. În comună există opt platforme și puncte de colectare a gunoiului, care acoperă întregul teritoriu și deservește peste 1.300 de gospodării. Cantitatea de deșeuri colectată în anul 2020 a fost de 351,68 tone.

Potrivit Planului Național de Gestionare a Deșeurilor (2017), deșeurile trebuie gestionate potrivit unei ierarhii de priorități („ierarhia deșeurilor”), organizate de la prioritate maximă la prioritate minimă astfel:

- prevenirea sau reducerea cantităților de deșeuri generate și reducerea gradului de pericolozitate al acestora
- reutilizarea deșeurilor
- valorificarea deșeurilor prin reciclare și alte operațiuni de valorificare, cum ar fi valorificarea energetică.
- eliminarea deșeurilor, care include depozitarea deșeurilor și incinerarea.

Autorităților administrației publice locale le revin un număr de obiective în ceea ce privește gestionarea deșeurilor prevăzute în legislație (Planul Național de Gestionare a Deșeurilor, 2017):

- autoritățile administrației publice locale au obligația să asigure colectarea separată pentru cel puțin următoarele tipuri de deșeuri: hârtie, metal, plastic și sticlă (Legea nr. 211/2011).
- producătorii de deșeuri și autoritățile administrației publice locale au obligația să atingă (termen 2020):
 - un nivel de pregătire pentru reutilizare și reciclare de minimum 50% din masa totală a cantităților de deșeuri, și anume hârtie, metal, plastic și sticlă provenind din deșeurile menajere și, după caz, provenind din alte surse;¹⁴
 - un nivel de pregătire pentru reutilizare, reciclare și alte operațiuni de valorificare materială, inclusiv operațiuni de umplere rambleiere care utilizează deșeuri pentru a înlocui alte materiale, de minimum 70% din masa cantităților de deșeuri nepericuloase provenite din activități de construcție și demolări.

Legea 101/2006 privind salubritatea localităților republicată, cu modificările și completările ulterioare prevede că autoritățile publice locale au competențe exclusive în ceea ce privește înființarea, organizarea, gestionarea, coordonarea și atribuirea serviciului de salubritate a localităților. Activitățile serviciului de salubritate sunt prestate numai de către operatori licențiați. Autoritățile publice locale încasează taxele de salubritate prin intermediul Direcțiilor de Taxe și Impozite Locale.

Cum prevede Legea nr. 101/2006, serviciul de salubritate a localităților este un serviciu public care se organizează pentru satisfacerea nevoilor populației și se desfășoară sub controlul, conducerea sau coordonarea autorităților administrației publice locale ori ale asociațiilor de dezvoltare intercomunitară.

¹⁴ În măsura în care aceste fluxuri de deșeuri sunt similare deșeurilor care provin din deșeurile menajere.

Prin proiectele Sistem de Management Integrat al Deșeurilor (SMID) finanțate prin Axa 2 POS Mediu sau Programul Operațional Infrastructura Mare și derulate în majoritatea județelor din țară, s-au realizat investiții în bunuri de infrastructură aferente activităților componente ale serviciului de salubritate prevăzute la art. 2 alin. 3 din Legea nr. 101/2006.

Provocări pentru autoritățile publice locale:

- implicarea insuficientă a autorităților administrației publice locale în vederea îndeplinirii obligațiilor ce le revin cu privire la colectarea și gestionarea deșeurilor municipale
- nu există aprobat la nivel național un model de contract de delegare cadru al activităților serviciului de salubritate specifice gestionării deșeurilor municipale, care să reglementeze relația dintre unitățile administrativ teritoriale/ADI și operatorii serviciului de salubritate și care să includă indicatori de monitorizare a performanței activității prestate
- întârzieri foarte mari pe parcursul derulării procedurilor de atribuire a contractelor de delegare a gestiunii serviciului de salubritate
- capacitatea instituțională scăzută atât a autorităților de mediu, cât și a autorităților locale și asociațiilor de dezvoltare intercomunitară din domeniul deșeurilor
- penalitatea plătită de către unitățile administrativ-teritoriale pentru neîndeplinirea țintei de reducere a cantității de deșuri municipale depozitate

Instrumentul de reglementare a fost până la data de 1 iulie 2017 o contribuție de 100 lei/tonă, datorată de unitățile administrativ-teritoriale sau, după caz, de subdiviziunile administrativ teritoriale ale municipiilor, în cazul neîndeplinirii obiectivului anual de reducere cu 15% a cantităților de deșuri eliminate prin depozitare, plata făcându-se pentru diferența dintre cantitatea efectiv depozitată și cantitatea reprezentând 85% din cea depozitată în anul anterior.

Autoritățile publice locale, prin structurile proprii (ex. poliția locală) derulează activități de control în domeniul gestionării deșeurilor. În baza contractelor încheiate cu operatorii de salubritate, APL administrează baze de date privind gestionarea deșeurilor municipale.

Legea nr. 101/2006 și Ordinul președintelui ANRSC 82/2015 privind aprobarea Regulamentului-cadru al serviciului de salubritate a localităților au fost modificate în sensul introducerii obligativității pentru administrațiile publice locale să aplice instrumentul „plătește pentru cât arunci” atât pentru deșeurile menajere, cât și pentru deșeurile similare.

Documentarea din teren a arătat că există asociații de dezvoltare comunitară la nivel de județ care se ocupă de managementul deșeurilor. Totuși, s-a constatat că lucrurile pot funcționa mai bine (costuri mai mici, colectare mai frecventă a gunoierului) în cadrul unor asociații mai mici de comune, mai degrabă decât pentru un întreg județ. Formele de colectare a deșeurilor sunt fie colectarea de la fiecare consumator („din poartă în poartă”) sau colectarea în cadrul unor platforme de deșuri. Există containere pentru colectare selectivă dar uneori acestea nu sunt utilizate ca atare. Chiar dacă are loc selectarea plasticului, stimulentele financiare nu sunt suficiente (de ex. 10 lei/tonă) pentru a asigura colectarea consecventă a acestora.

Gestionarea apelor uzate

Pe baza documentării din teren s-a constatat că, în cazul comunelor, apele uzate sunt gestionate prin intermediul foselor și a canalizării. Fosele pot fi golite pe terenurile agricole proprii sau branșate la stațiile de epurare, funcționând ca bazine intermediare (de decantare). Rețeaua de

canalizare poate fi preluată de operatori regionali, dar există o reținere a acestor operatori deoarece canalizarea nu generează venituri, spre deosebire de distribuția apei. Operatorii regionali de apă aparțin, în general, consiliilor locale, dar sunt diferențe mari în capacitățile tehnice și economice ale acestor operatori.

Dezvoltarea durabilă

La nivel de comună, dezvoltarea durabilă privește următoarele obiective de urmărit pe termen mediu și lung de către autoritățile publice locale:

- reabilitare energetică a clădirilor publice (primărie/consiliu local, cămin cultural, școli sau grădinițe). Aceasta privește atât izolarea termică pentru creșterea eficienței energetice cât și sursele mai puțin poluante de energie (de ex. utilizarea pompelor de căldură).
- dezvoltarea transportului în comun sau încurajarea mijloacelor de transport mai puțin poluante (biciclete, trotinete electrice)
- iluminat public cu consum redus de energie (becuri led)
- identificarea vulnerabilităților locale (populație expusă, sensibilitate la expunere și capacitate redusă de adaptare) la fenomene meteorologice extreme (caniculă, ploi torențiale, vijelie sau viscol) și elaborarea unor planuri de măsuri pentru protecția populației.

Obiectivele de dezvoltare și planul de acțiune

Evaluarea capacității instituției

Capacitatea administrativă

Capacitatea administrativă a Primăriei comunei Todireni este la un nivel bun, peste media din județul și din regiunea de dezvoltare. Acordarea acestui calificativ are la bază:

- capacitatea probată de a obține finanțări, îndeosebi din fonduri europene (care necesită un nivel peste medie): Primăria Todireni a obținut finanțări europene atât în perioada de preaderare, cât și în fiecare perioadă de programare financiar multianuală al UE (2007-2013; 2014-2020)
- relație rodă cu consultanți în depunerea de proiecte europene
- capacitatea de implementare cu succes a investițiilor, în pofida dificultăților ridicate de birocrăția proiectelor cu finanțare europeană și a legislației achizițiilor publice, care prezintă numeroase probleme
- experiența în administrație la nivelul conducerii primăriei (primar, secretar)
- inițiativa constituirii ADI Albești-Todireni și buna funcționare a acestuia, apartenența la GAL
- nivelul general de pregătirea a personalului primăriei Todireni: SPAS este acreditat, comuna dispune de asistent social și asistent medical cu studii de specialitate etc.

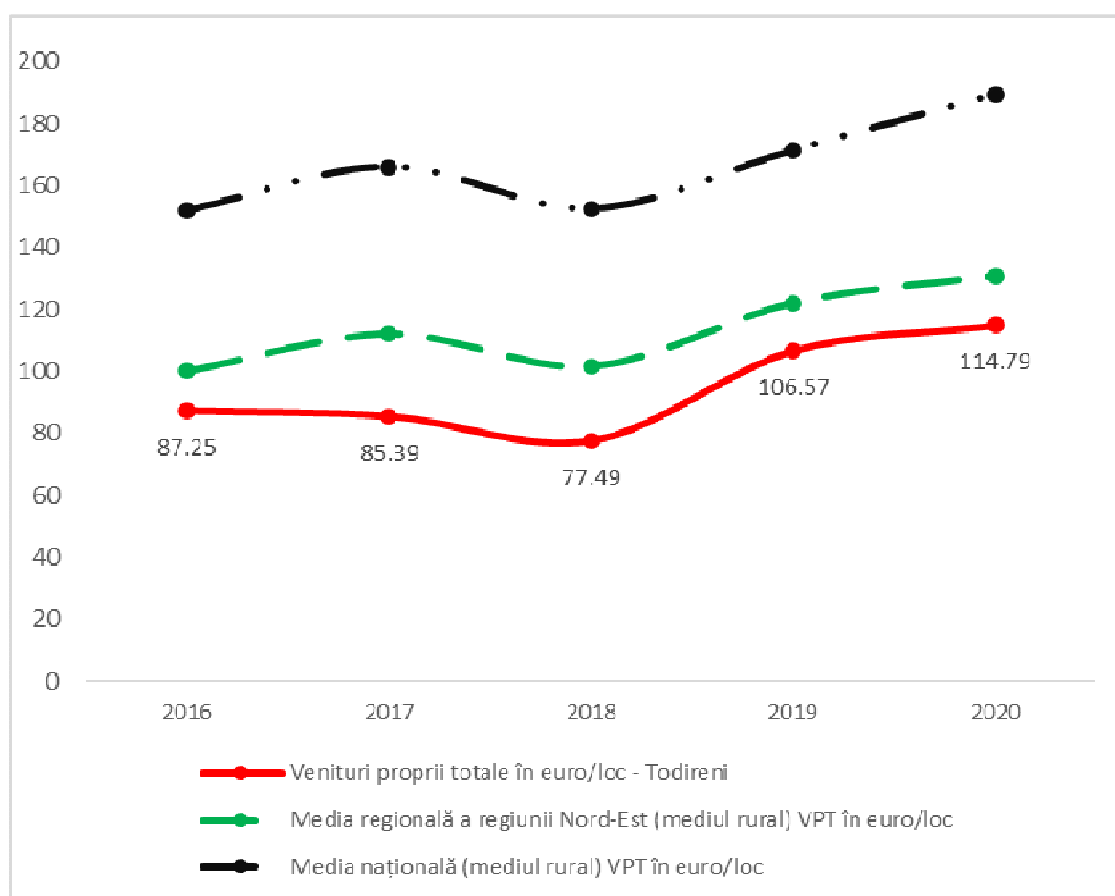
Un punct sensibil în reprezintă nivelul de ocupare al posturilor disponibile (17 din 24). Problema capitalului uman este ilustrată prin faptul că nu se prezintă candidați la posturile scoase la concurs, în pofida îmbunătățirii salariilor din administrația publică locală începând cu doua parte a anilor 2000 și a oportunităților reduse de angajare la nivel local pentru persoane cu studii superioare.

Capacitatea financiară

Din punct de vedere al datelor și metodei, perspectiva analitică include două nivele: (i) longitudinal, ca evoluție în perioada 2016-2020; (ii) ca distanță a valorii locale față de media națională și regională, pentru mediul rural, pentru aceeași perioadă. Au fost selectați indicatori cheie pentru analiza bugetului local care măsoară autonomia financiară la nivel local, capacitatea de investiție și cea de absorbție a fondurilor europene (în raport cu actuala perioadă de programare, 2014-2020). Sursa datelor este reprezentată de datele administrative publicate.¹⁵ Cheltuielile cu proiectele europene din perioada de programare 2014-2020 sunt înregistrate distinct în execuția centralizată a bugetelor locale începând cu anul 2016. Veniturile proprii sunt analizate ca venituri proprii totale – în euro/locuitor dar și ca venituri proprii locale, fără sumele alocate din cotele defalcate din impozitul pe venit pentru echilibrarea bugetelor locale. Acest din urmă indicator exprimă mai bine autonomia financiară locală, ca expresie a veniturilor locale care nu depind de echilibrarea fondurilor la nivel național.

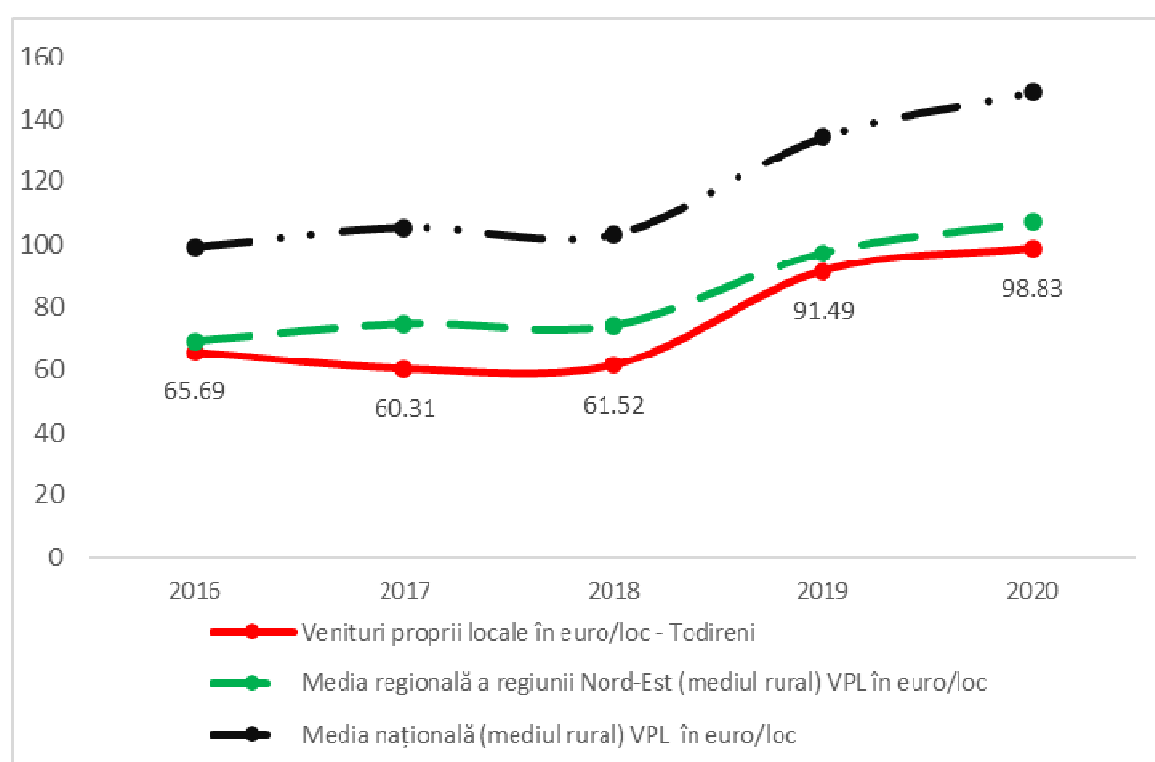
¹⁵ Anexa 24, Situația veniturilor și cheltuielilor unităților administrativ-teritoriale, disponibilă http://www.dpfbld.mdrap.ro/sit_ven_si_chelt_uat.html

Figura 26. Evoluția veniturilor proprii ale bugetului local, 2016-2020

Sursa: Calculele autorului pe baza datelor administrative privind execuția bugetelor locale.

Figura 27. Evoluția veniturilor proprii locale ale bugetului local, 2016-2020

Sursa: Calculele autorului pe baza datelor administrative privind execuția bugetelor locale.

Cheltuielile de capital au fost analizate atât ca euro/locuitor, cât și ca pondere în cheltuielile totale, ca expresie a capacității locale de investiție. Toate sumele au fost transformate în euro, pe baza cursului mediu anual, publicat de Banca Națională a României, pentru a facilita analiza în plan longitudinal. Pentru calculul capacității de absorbție a fost realizată o analiză a sumelor pentru fiecare an, dar și o analiză a sumei totale absorbite din fonduri absorbite în perioada 2016-2020. În plus, pentru calculul sumelor corespunzătoare în euro/locuitor a fost utilizată populația de la recensământul din 2011. Ar fi util ca aceste calcule să fie reluate, inclusiv pentru mediile la nivel național și regional, cu populația de la recensământul din 2021, dar actuala analiză reflectă în bună măsură disparitățile între cele trei nivele analizate – local, regional rural și național rural.

Venituri proprii

Autonomia financiară locală are o evoluție ascendentă, dar se situează sub mediile regionale și naționale din mediul rural pentru întreaga perioadă. Veniturile proprii totale și cele locale (fără sumele alocate din cotele defalcate din impozitul pe venit pentru echilibrarea bugetelor locale) au avut o evoluție ascendentă în perioada 2018-2020, cu un maxim al valorii în 2020, pentru ambii indicatori (Figura 26, Figura 27). Se observă că al doilea indicator, cel al veniturilor proprii locale (Figura 27) este mult mai apropiat de media regiunii Nord-Est, pentru mediul rural. Aceasta înseamnă și că media la nivel regional este crescută ca urmare a transferurilor din echilibrarea bugetelor locale.

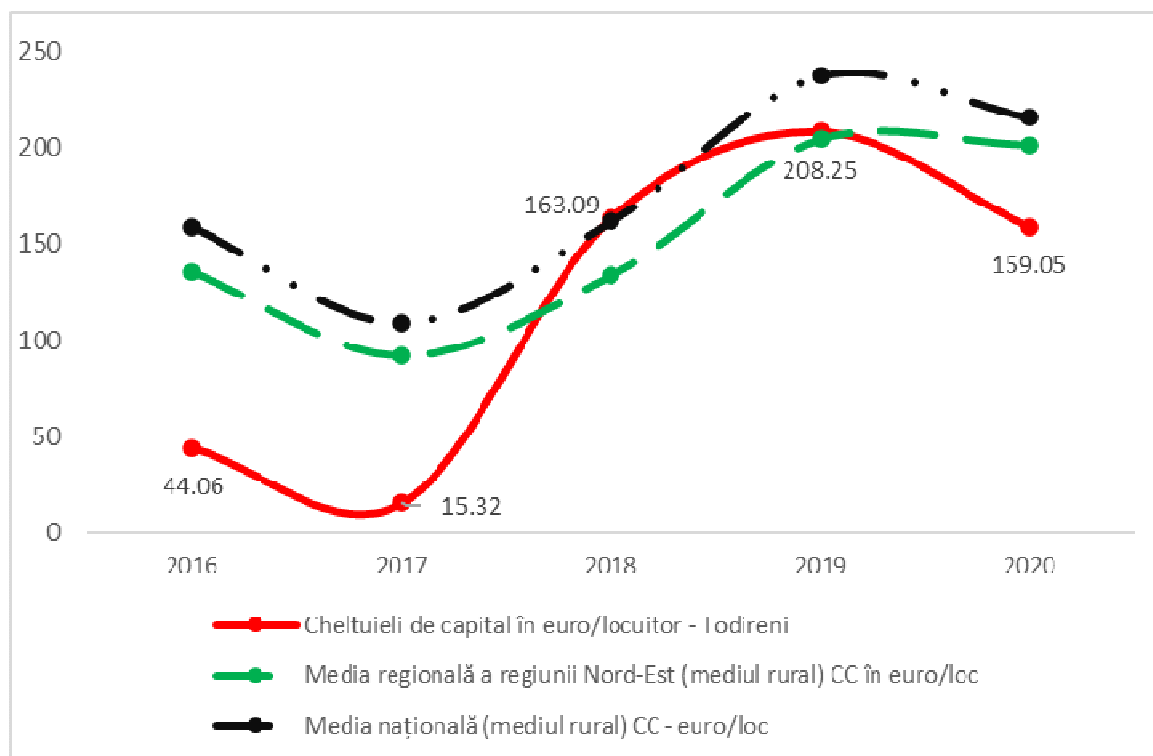
În plus, evoluția veniturilor proprii și locale este similară tendinței crescătoare înregistrată la nivel național și regional, ca valori calculate doar pentru mediul rural. Totuși, pentru toți anii analizați, valorile înregistrate pentru comuna Todireni se situează sub valorile regionale și naționale, deși la marginile intervalului analizat (adică în 2016 și 2020) veniturile proprii locale sunt foarte apropiate de media regională (Figura 27). Distanța comunei Todireni față de media națională este substanțial mai mare în cazul veniturilor proprii totale, care iau în calcul transferurile pentru echilibrarea bugetului local.

Cheltuieli de capital

Evoluția cheltuielilor de capital arată o evoluție foarte bună în perioada 2018-2019, pentru ca în 2020 valorile pentru indicatorii corespunzători cheltuielilor de capital să scadă. De remarcat că în anul 2018 comuna Todireni a avut o valoare peste media la nivel regional și apropiată de valoarea înregistrată la nivel național, pe total comune (exprimată în euro/locuitor, vezi Figura 5). Valoarea maximă pentru Todireni, pentru întreaga perioadă analizată, în cazul ambilor indicatori, a fost atinsă însă în anul 2019. Acest indicator arată capacitatea/ importanța acordată investițiilor în bugetul local. Pentru acele unități administrativ-teritoriale care au accesat proiecte din fonduri europene, indicatorul este în corelație strânsă cu cel din secțiunea următoare (dacă sunt vizate lucrări de infrastructură locală, față de proiecte de tip "soft" cum sunt cele finanțate prin Programul Operațional Capital Uman - POCU). Cu toate acestea, foarte multe comune au accesat programe finanțate de la Bugetul de Stat, cum este cazul Programului Național de Dezvoltare Locală (PNDL I și II). Comuna Todireni a avut două proiecte finanțate prin PNDL I, două proiecte prin PNDL II și unul prin Compania Națională de Investiții. Cheltuielile cu astfel de lucrări de investiții, indiferent de programul de finanțare (național/european) sunt reflectate în cadrul execuției bugetului local în cheltuielile de capital, analizate în această secțiune. Cel mai probabil, în cazul de față, indicatorul arată cheltuielile efectuate în cadrul proiectelor finanțat prin PNDL II, Modernizare drumuri locale în comuna Todireni, județul Botoșani, Reabilitarea, consolidarea, modernizarea, extinderea și dotarea

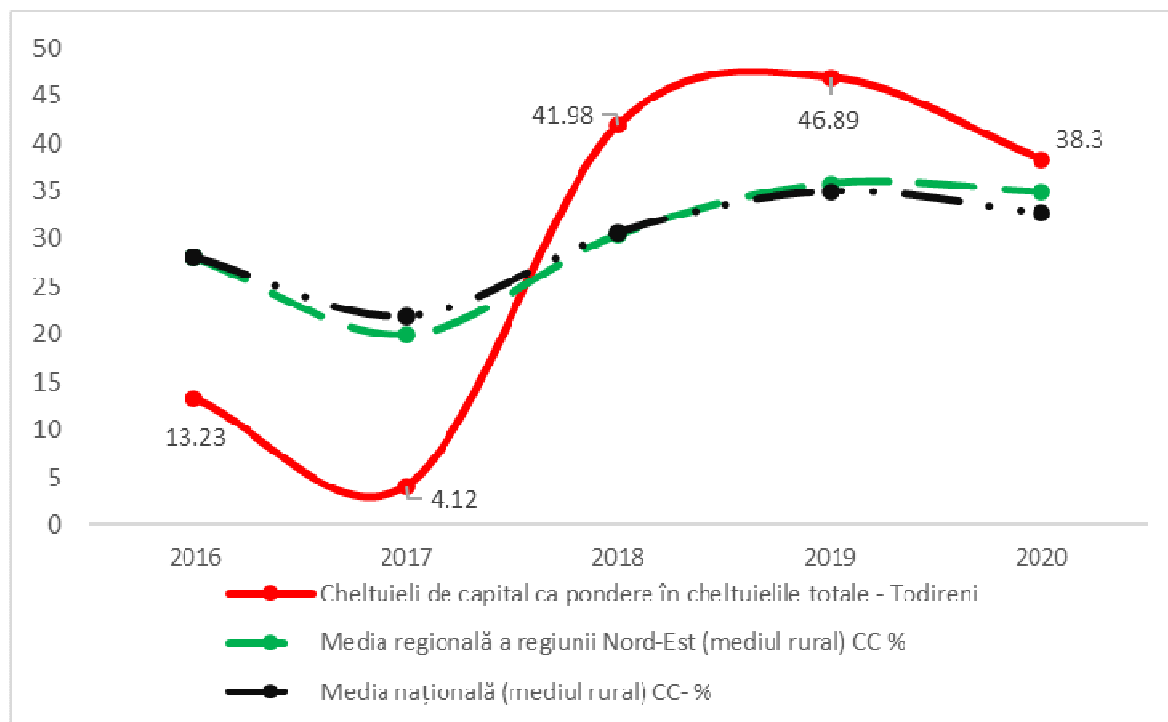
școlii cu clasele I-IV nr. 2, ambele în perioada 2018-2020, alături de cel prin Compania Națională de Investiții (CNI) – Reabilitarea, modernizarea și dotarea Căminului Cultural.

Figura 28. Evoluția cheltuielilor de capital (euro/locuitor), 2016-2020

Sursa: Calculele autorului pe baza datelor administrative privind execuția bugetelor locale.

Figura 29. Evoluția cheltuielilor de capital (% în cheltuielile totale), 2016-2020

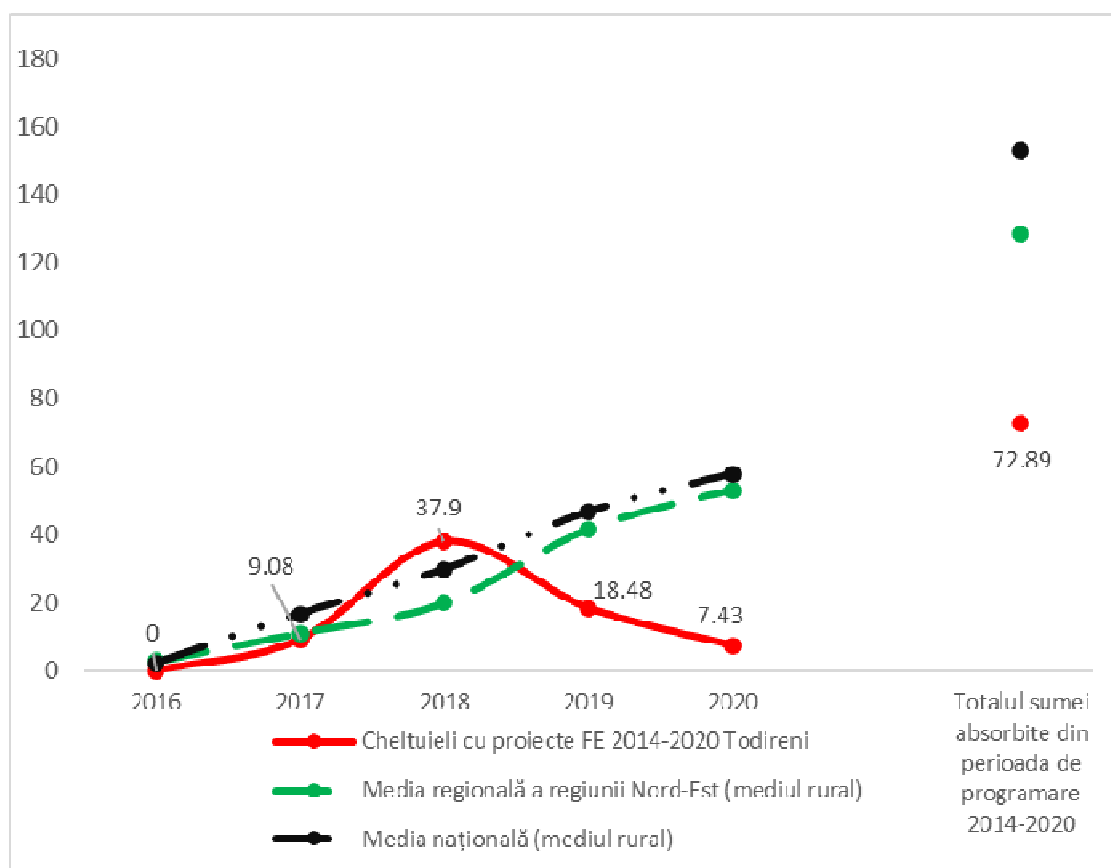
Sursa: Calculele autorului pe baza datelor administrative privind execuția bugetelor locale. Notă: În anul 2019, media la nivel național nu include județul Buzău datorită incongruențelor privind cheltuielile totale pentru comunele din acest județ, în fișierul publicat de Ministerul Dezvoltării, Lucrărilor Publice și Administrației (MDLPA).

Exprimată ca pondere în totalul cheltuielilor bugetului local, valoarea alocată investițiilor în infrastructură se situează peste mediile la nivel regional și național, pe întreaga perioadă 2018-2020, cu un maxim în 2019 (Figura 29). Indicatorul este însă sensibil la valoarea absolută a mărimii bugetelor locale, pentru că poate avea o valoare mare, chiar dacă nivelul bugetului local este mic (și valoarea cheltuielilor de investiții este mică în valoare absolută, dar mare raportată la cheltuielile totale).

Capacitatea de absorbție a fondurilor europene

Capacitatea de absorbție a fondurilor europene pentru perioada de programare 2014-2020 pentru comuna Todireni este scăzută în raport cu valoarea medie la nivel regional și național. Totuși, acest indicator trebuie privit într-un context mai larg, în care la nivel național au fost disponibile multiple surse de finanțare pentru perioada analizată. Cel mai bun exemplu este cel al proiectelor finanțate prin PNDL și CNI, amintite mai sus. Execuția lor nu se reflectă în indicatorul din această secțiune. Pentru mediul rural, programul cel mai fezabil de accesat în perioada 2014-2020 este Programul Național de Dezvoltare Rurală (PNDR). Totuși, din perspectiva autorităților publice locale, capacitatea de absorbție a fondurilor din acest program mai depinde și de capacitatea de asociere prin GAL-uri (Grupuri de Acțiune Locală), dar și de capacitatea administrativă a GAL-urilor nou-înființate.

Figura 30. Evoluția cheltuielilor cu proiecte din fonduri europene din perioada de programare 2014-2020

Sursa: Calculele autorului pe baza datelor administrative privind execuția bugetelor locale

Evoluția acestui indicator la nivel regional arată similar cu tendința înregistrată la nivel național (Figura 30). Astfel, indicatorul arată că există suficient spațiu de îmbunătățire a nivelului local de absorbție a fondurilor europene, în condițiile în care la nivel regional există o capacitate de

nivel mediu, iar distanța față de valoarea la nivel de regiune este considerabilă. Aceeași concluzie se desprinde și dacă analizăm totalul sumei atrase în toți anii 2016-2020, exprimată ca euro/locuitor (Figura 30).

În final, analiza structurii bugetului local în perspectivă comparativă pe ultimii trei ani (2018-2020) arată creșterea substanțială a ponderii cheltuielilor dedicate învățământului și capitolului bugetar de cultură, recreere și religie, în volumul total al cheltuielilor bugetului local. În același timp, proporția capitolului de cheltuieli dedicate transporturilor a avut un maxim de 43% în 2018, pentru ca în 2020 să reprezinte numai 15%. Aceste ponderi reflectă și execuția lucrărilor de investiții contractate prin proiecte, cum sunt cele anterior amintite privind modernizarea școlii, a căminului cultural sau a drumurilor locale.

În concluzie, analiza resurselor financiare disponibile pentru comuna Todireni arată o autonomie financiară scăzută, dar cu o tendință crescătoare, o evoluție bună a capacității de investiții în lucrări de infrastructură, alături de o capacitate scăzută de absorbție a fondurilor europene din perioada de programare 2014-2020. Nevoile locale de finanțare ar trebui să fie corelate cu oportunitățile prezentate în cadrul secțiunii Contextul cadrului financiar disponibil autorităților locale în perioada 2021-2027 și însoțite de creșterea capacității asociative în diferite forme, pentru creșterea șanselor de accesare a fondurilor europene

Analiza PESTEL

Analiza PESTEL reprezintă un cadru sau un instrument pentru analizarea și monitorizarea factorilor politici (P), economici (E), sociali (S), tehnologici (T), de mediu (E) și în privința cadrului legal (L), care au un impact semnificativ asupra implementării *SDL Todireni 2021-2027*. Factorii cuprinși în analiza PESTE sunt cu precădere la nivel „macro”, respectiv fenomene, cauze, condiții, probleme care afectează societatea românească și îndeosebi mediul rural în ansamblu, fără a fi în mod obligatoriu particulari comunei Todireni.

Subliniem faptul că analiza PESTEL (Figura 31) a fost dezvoltată și este utilizată cel mai adesea în organizațiile ce urmăresc profitul din mediul de afaceri. Transpunerea ei în cazul unui document strategic de politici din sectorul public prezintă unele limitări inerente. Analiza PESTEL a avut un rol de suport în procesul de identificare și elaborare a priorităților și obiectivelor de dezvoltare, complementar cu analiza SWOT.

Figura 31. Analiza PESTEL

Politici	Economiци	Sociali	Tehnologici	Mediu	Cadru legal
P	E	S	T	E	L
(in)stabilitate politică la nivel național	lipsa investițiilor, în special în formarea brută de capital fix	depopularea (declinul demografic), emigrarea și îmbătrânirea populației	digitalizare	schimbarea climatică	reforma administrativ-teritorială
capacitatea administrativă	starea agriculturii și structura agrară	neîncrederea în viitor	schimbări tehnologice	colectarea selectivă a deșeurilor, reciclarea	legea finanțelor publice locale
	criza capitalului uman	sărăcie și excluziune socială			codul administrativ
	creșterea economică la nivel județean, regional, național	condiții de viață precare (lipsa accesului la canalizare (parțial), gaze)			
	inegalitățile de venit și avuție	capitalul uman, analfabetismul funcțional			
	impactul pandemiei COVID-19	stiluri de viață			
	accesul la locuri de muncă bine plătite	părăsirea timpurile a școlii			
	consolidarea fiscală				

Analiza SWOT

Analiza SWOT (Figura 32) are drept cadru de referință comuna Todireni, nivelul și nevoile sale de dezvoltare.

Figura 32. Analiza SWOT

Puncte tari: • capacitatea administrativă a aparatului primăriei Todireni • experiența în administrație, coordonare și implementare de proiecte (inclusiv din fonduri europene) la nivelul primăriei Todireni • existența rețelelor de apă și canalizare • existența stației de epurare • funcționarea unei unități de învățământ secundar superior (școală profesională/liceu) • poziționarea UAT Todireni în cvintila superioară din jud. Botoșani după ponderea veniturilor proprii • sporul migratoriu intern pozitiv • prezența unui medic de familie • amplasarea comunei la intersecția unor drumuri județene care fac legătura între Botoșani, respectiv punctul de frontieră Stâncă-Costești, cu municipiul Iași
Puncte slabe: • stocul de capital, capitalul fix, nivelul tehnologic relativ redus, nivelul redus de complexitate (VAB redusă) al întreprinderilor private • agricultura slab performantă din punct de vedere economic (produse agricole cu VAB redusă chiar și la exploatațile mari) în raport cu favorabilitatea naturală a terenurilor agricole • fragmentarea proprietății și a exploataților agricole, lipsa asocierii producătorilor agricoli mari și mijlocii • lipsa capacităților de procesare, depozitare și desfacere a produselor agricole • declinul industriei alimentare (morărit și panificație), ca efect al scăderii cererii populației • drumurile comunale neasfaltate în totalitate • capitalul uman: nivelul de calificare, competențe și aptitudini al resurselor de muncă • incapacitatea economiei la nivel local de a genera suficiente locuri de muncă, factor stimulatoriu a migrației forței de muncă • pesimismul social (neîncredere în viitor), nivel scăzut al încrederii sociale • neîncrederea tinerilor în învățământ / dobândirea unei calificări formale ca șansă pentru o viață mai bună • nivel scăzut al coeziunii sociale și al rezilienței (capacitatea de absorbi șocuri economice și sociale) • îngrijire de medicină dentară deficitară, inexistența unui cabinet stomatologic • sărăcie, deprivare materială și excluziune socială • colectarea (selectivă) a deșeurilor • infrastructura sportivă: sală de sport • oportunitățile reduse de petrecere a timpului liber, a vieții culturale, sportive și intelectuale

Oportunități:

- investițiile din fonduri europene ale CJ Botoșani în modernizarea (reconstrucția) drumurilor județene care traversează comuna
- programele de investiții în dezvoltarea rurală prin fondurile europene (cadru financiar multianual 2021-2027) și cele naționale (PNDL 3 / Anghel Saligny)
- programele europene din cadrul Politicii Agricole Comune, programele naționale pentru promovarea antreprenoriatului, încurajarea tinerilor fermieri, capitalizarea firmelor și transferuri de capital
- trecerea graduală la școala cu program prelungit
- programele de investiții cu finanțare europeană în dezvoltarea regională
- dezvoltarea unității de învățământ secundar superior
- asumarea de către Guvernul României drept obiectiv de dezvoltare racordarea populației din mediul rural la apă, canalizare și gaze naturale
- fondurile europene destinate tranziției ecologice și dezvoltării durabile

Riscuri:

- schimbarea climatică: aridizarea, necesitatea schimbării culturilor
- tranziția ecologică: prețuri și costuri mai mari cu energia electrică, gazele naturale; creșterea costurilor de deținere și utilizare pentru autovehicule, mijloace de transport și mașini agricole cu motoare pe bază de combustibili fosili
- criza capitalului uman: declinul numeric al populației în vârstă de muncă, nivel insuficient de pregătire și calificare al resurselor de muncă
- depopularea (declinul demografic) și emigrarea (chiar dacă mai puțin pregnant decât mediul rural din România în ansamblul său)
- îmbătrânirea populației: creșterea nevoii de îngrijire / servicii sociale pentru persoanele vârstnice
- creșterea numărului și a ponderii locuințelor nelocuite
- consumerismul, lipsa interesului în rândul tinerilor pentru păstrarea valorilor identitare
- starea generală de sănătate a populației din mediul rural, consumul ridicat de alcool și tutun
- construcțiile haotice, slaba disciplină în construcții și urbanism

Obiectivele de dezvoltare

Obiectiv general: creșterea calității vieții cetățenilor

Obiective specifice:

- 1) îmbunătățirea condițiilor de viață prin investiții în utilități publice, drumuri și infrastructura socială
- 2) dezvoltarea capitalului uman
- 3) atragerea de investiții (îndeosebi în formarea brută de capital fix) în economia locală
- 4) creșterea capacității administrative în vederea îmbunătățirii calității serviciilor publice și atragerea de investiții din fonduri naționale și europene

Contextul cadrului financiar disponibil autorităților publice locale în perioada 2021-2027

Anul 2021 marchează începutul unei noi perioade de programare a fondurilor europene, disponibile și României, în perioada 2021-2027. În același timp, pe lângă programele operaționale care au finanțat proiecte și în perioada precedentă, sunt disponibile și alte tipuri de fonduri finanțate tot din fonduri europene, cum este PNRR – Planul Național de Redresare și Reziliență, sau un program de tranziție către noua perioadă de programare, cum este Programul Național de Dezvoltare Rurală (PNDR) 2014-2020 în perioada de tranziție 2021-2022. În plus, alte programe naționale, finanțate de la Bugetul de Stat completează imaginea cadrului financiar disponibil autorităților locale în perioada 2021-2027.

Această secțiune prezintă succint obiectivele de finanțare prin programe finanțate din fonduri europene, respectiv programe naționale. Punctul de interes va fi centrat pe obiectivele de dezvoltare din mediul rural, dar selecția programelor prezentate nu este una exhaustivă. Mai mult decât atât, contextul general care guvernează programele din fonduri europene dar și unele din programele naționale (cum este PNDR 3 sau Programul de Investiții Anghel Saligny) rămâne încă neclar. Programele operaționale sunt încă versiuni în lucru, similar cu PNRR sau cu Planul Național Strategic 2021-2027, care vizează finanțările prin Politica Agricolă Comună.¹⁶

Fondurile europene

Fondurile europene sprijină dezvoltarea durabilă și incluzivă prin mai multe componente/programe. Dimensiunea socială, asociată Obiectivului 4 de politică al UE - O Europă mai socială și mai incluzivă prin implementarea Pilonului european al drepturilor sociale, este mai degrabă inclusă în Programul Operațional Incluziune și Demnitate Socială (POIDS)¹⁷ și Programul Operațional Educație și Ocupare (POEO).

Figura 33 prezintă obiectivul general al fiecărui program, alături de prioritățile de finanțare. Pe lângă sprijinul acordat grupurilor vulnerabile, POIDS mai finanțează și o prioritate care să sprijine populația din mediul rural cu risc de sărăcie sau excluziune socială, prin consolidarea rețelei de asistență socială și asistență medicală comunitară (Axa 3). În acest context, tipurile de intervenții posibil a fi finanțate sunt reprezentate de sprijin pentru autoritățile locale din mediul rural în evaluarea nevoilor și realizarea planurilor de acțiune, dar și în dezvoltarea serviciilor la nivel local. Dezvoltarea serviciilor pentru persoane vârstnice (îngrijire la domiciliu sau rezidențial) este finanțată de același program prin Axa 5. Complementar, intervențiile în domeniile educației – prin îmbunătățirea participării copiilor la educația antepreșcolară și preșcolară (Prioritatea 2) și prevenirea părăsirii timpurii a școlii și creșterea accesului și a

¹⁶ Surse de date: Selecția și prezentarea programelor europene și naționale este realizată pe baza informațiilor furnizate pe platforma Ministerului Investițiilor și Proiectelor Europene (<https://oportunitati-ue.gov.ro/>), accesată în perioada 30 august – 2 septembrie 2021. În plus, au fost utilizate informații disponibile privind noua perioadă de programare (<http://mfe.gov.ro/minister/perioade-de-programare/perioada-2021-2027/>), alături de informații privind programele disponibile în domeniul agriculturii (<https://www.madr.ro/planul-national-strategic-pac-post-2020/documente-de-programare.html>). Selecția programelor naționale a fost centrată pe eligibilitatea pentru finanțare a autorităților publice locale dar și menționate unor credite bugetare alocate programului în 2021.

¹⁷ Programul Operațional Incluziune și Demnitate Socială, versiune 1 octombrie 2020. <http://mfe.gov.ro/minister/perioade-de-programare/perioada-2021-2027/>

participării grupurilor dezavantajate la educație și formare profesională (Prioritatea 3), în special în mediul rural sau urban mic, zone izolate sau segregate rezidențial, sunt sprijinite prin Programul Operațional Educație și Ocupare (POEO). Grupurile dezavantajate vizate de intervenții sunt reprezentate de: copiii/elevii cu cerințe educaționale speciale, cu dizabilități, de etnie romă, cu părinți plecați la muncă în străinătate, din familii numeroase ori monoparentale, cu statut socio-economic scăzut sau cu nivel educațional al părinților scăzut și studenți cu dizabilități, de etnie romă, din familii numeroase ori monoparentale, cu statut socio-economic scăzut sau cu nivel educațional al părinților scăzut, cu copii în întreținere.¹⁸

Pentru contextul relevant regiunii de dezvoltare Nord-Est, îmbunătățirea infrastructurii educaționale este sprijinită prin Axa 5 a POR Nord-Est. Pentru componenta de ocupare sunt vizate mai multe măsuri, printre care dezvoltarea accesului pe piața muncii pentru toate persoanele aflate în căutarea unui loc de muncă, în special pentru tineri, șomeri de lungă durată și grupurile dezavantajate pe piața muncii, persoanele inactive, prin promovarea angajării pe cont propriu și a economiei sociale, dar și îmbunătățirea calității, eficacității și a relevanței sistemului de educație și formare pentru piața muncii.

Adițional, tot POR Nord-Est finanțează, complementar cu PNDR, intervenții care vizează și GAL-urile din mediul rural, anterior sprijinite prin programul LEADER. Intervențiile în acest domeniu din POR Nord-Est se referă la valorificarea potențialului cultural-istoric-ecumenic, dar și o creștere a dinamicii fluxurilor de produse agricole și zootehnice dinspre zona rurală către orașe (cu valorificarea resurselor agroalimentare în plan local), cu o potențială contribuție asupra creșterii veniturilor gospodăriilor din zona rurală și a standardului de viață.¹⁹

În domeniul agriculturii și dezvoltării rurale²⁰ sunt relevante pentru viitoarea perioadă de programare două documente strategice:

- documentul de tranziție al PNDR către noua perioadă de programare²¹
- Planul Național Strategic (PNS) 2021-2027.²²

Măsurile selectate pentru finanțare în documentul de tranziție vizează mai degrabă măsurile destinate investițiilor în exploatațiile agricole, crearea de valoare adăugată produselor agricole la nivelul fermei dar și investițiilor în activitățile non agricole. Complementar intervențiilor deja finanțate în perioada anterioară de programare este de asemenea finanțat și Sprijinul pregătitor, destinat teritoriilor care nu au beneficiat de finanțare LEADER în perioada 2014-2020. Se acordă prioritate reprezentării semnificative a sectorului privat și a societății civile, organizațiilor reprezentative a minorităților – inclusiv minoritatea romă, teritoriilor cu densitate redusă a populației și parteneriatelor care vizează un număr mai mare de unități administrative teritoriale. Pentru GAL-urile autorizate de AM PNDR 2014-2020, este disponibil un alt tip de

¹⁸ Programul Operațional Educație și Ocupare, versiune 1 octombrie 2020, p. 41, <http://mfe.gov.ro/minister/perioade-de-programare/perioada-2021-2027>

¹⁹ POR Nord-Est 2020, versiunea 1 octombrie 2020, p. 69, <http://mfe.gov.ro/minister/perioade-de-programare/perioada-2021-2027>

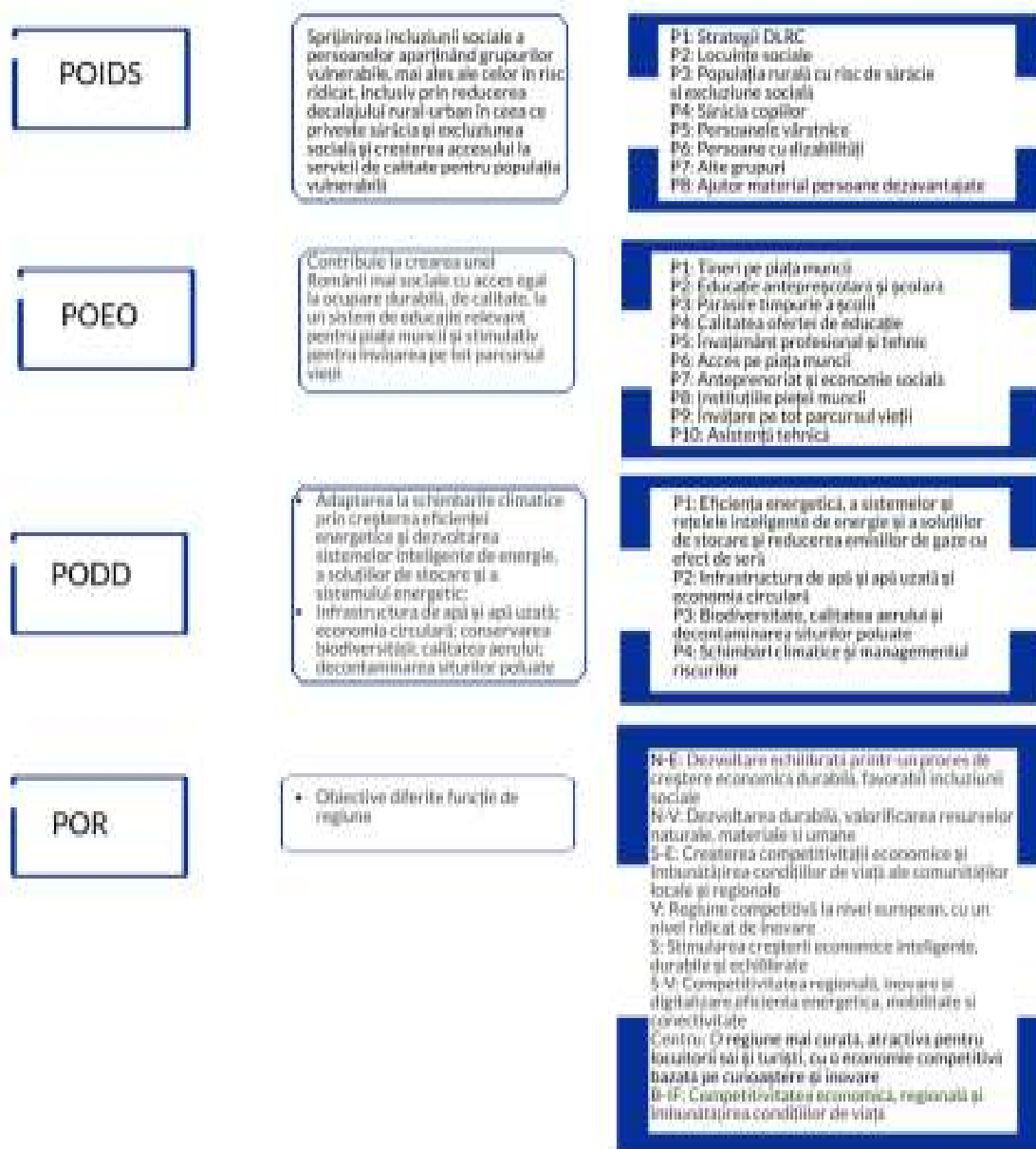
²⁰ Programul Național de Dezvoltare Rurală (2020) Versiunea a 13-a. https://www.madr.ro/docs/dezvoltare-rurala/2021/PNDR_2014-2020_v13_0.pdf

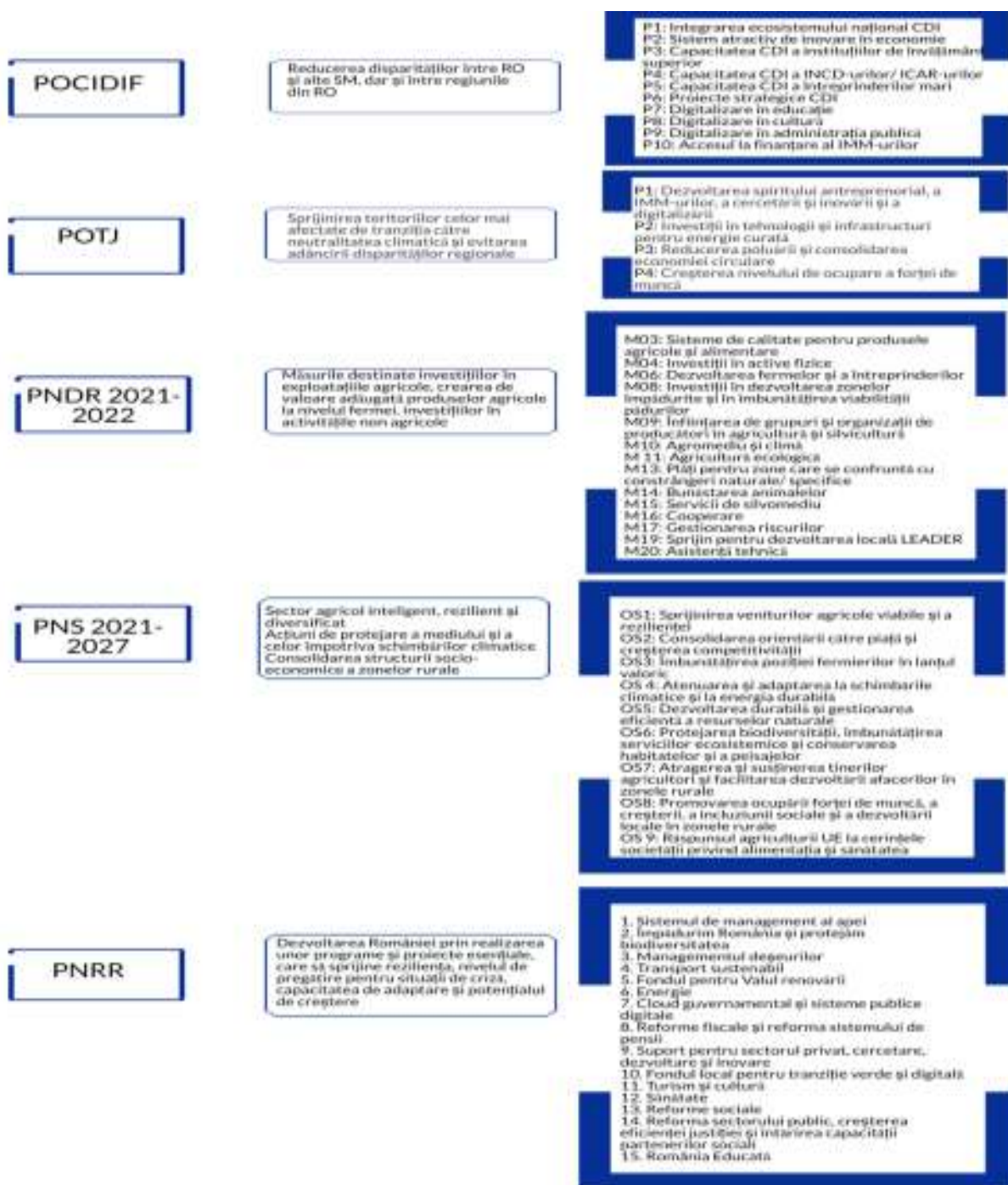
²¹ Ministerul Agriculturii și Dezvoltării Rurale (2021a) Prezentarea PNDR tranziție. <https://www.madr.ro/docs/dezvoltare-rurala/2021/prezentare-PNDR-tranzitie-15.06.2021.pdf>

²² Ministerul Agriculturii și Dezvoltării Rurale (2020) Politica Agricolă Comună – Prezent și viitor. Prezentarea Cadrului General al Planului Național Strategic https://www.madr.ro/docs/dezvoltare-rurala/PAC_dupa_2020/2020/prezentare-cadru-general-PNS.pdf

finanțare - Sprijin pentru implementarea acțiunilor în cadrul strategiei de dezvoltare locală sau Sprijin pentru cheltuieli de funcționare și animare.

Figura 33. Programe finanțate din fonduri europene în perioada 2021-2027

Sursa: Sinteza realizată de autori pe baza informațiilor publicate de Ministerul Investițiilor și Proiectelor Europene (<https://oportunitati-ue.gov.ro/>, <http://mfe.gov.ro/minister/perioade-de-programare/perioada-2021-2027>) și Ministerul Agriculturii și Dezvoltării Rurale (<https://www.madr.ro/planul-national-strategic-pac-post-2020/documente-de-programare.html>).

Notă: în figură Nu sunt incluse Programele Operaționale Sănătate și Transport, care se adresează preponderent autorităților publice centrale și județene.

În plus, prin noul PNS 2021-2027 este continuată sprijinirea intervențiilor ținute către promovarea ocupării forței de muncă, a creșterii, a incluziunii sociale și a dezvoltării locale în zonele rurale, inclusiv a bioeconomiei și a silviculturii durabile. În total, în perioada de programare 2014-2020, prin măsura LEADER la nivel național, au fost selectate 239 de strategii de dezvoltare locală (SDL), care sunt implementate de grupurile de acțiune locală (GAL) și au fost prioritizate la selecție SDL care au inclus măsuri ce vizează investiții în infrastructura socială, sprijin pentru integrarea minorităților, măsuri dedicate sprijinirii aderării la schemele de calitate recunoscute la nivel european și măsuri dedicate promovării formelor asociative cu rol economic.²³

Programul Național de Reformă și Reziliență PNRR

PNRR finanțează intervenții în toate domeniile pe care le finanțează și programele operaționale anterior amintite. Mai precis, sunt finanțate intervenții în 15 componente, grupate pe șase piloni:²⁴

- 1) tranziția verde – sistemul de management al apei, împăduriri și biodiversitate, managementul deșeurilor, transport sustenabil, fondul pentru valul renovării și energie;
- 2) transformare digitală - cloud guvernamental și sisteme publice digitale;
- 3) creștere inteligentă, sustenabilă și favorabilă incluziunii - reforme fiscale și reforma sistemului de pensii, suport pentru sectorul privat, cercetare, dezvoltare și inovare;
- 4) coeziune socială și teritorială - Fondul local pentru tranziție verde și digitală, turism și cultură, sănătate;
- 5) sănătate, precum și reziliență economică, socială și instituțională - reforme sociale, reforma sectorului public, creșterea eficienței justiției și întărirea capacității partenerilor sociali și
- 6) politici pentru noua generație - România Educată.

Din perspectiva dezvoltării în zona rurală, PNRR își propune să finanțeze investițiile în:

- rețelele de apă și canalizare (inclusiv a 88.000 de gospodării prin programul național Prima conectare la apă și canalizare),
- cel mai amplu program de împăduriri,
- acoperirea cu servicii de acces la internet de mare viteză, la punct fix a aproximativ 790 de localități rurale (sate) în care, conform datelor ANCOM, piața nu poate livra astfel de servicii prin forțe proprii,
- fond local pentru tranziția verde și digitală a UAT-urilor, prin care vor rezulta minim 880.000 mp construiți de locuințe pentru specialiști în educație și sănătate în mediul rural²⁵; 6.500 stații noi de încărcare vehicule electrice în total, în toate categoriile de localități; rețea națională de piste velo și trasee cicloturistice,
- transformarea structurală socio-economică în zonele rurale și în zonele defavorizate prin dezvoltarea sustenabilă a turismului cultural și natural ca vector de dezvoltare teritorială
- 200 de centre comunitare construite sau renovate, care au dotări noi și personal,

²³ Ministerul Agriculturii și Dezvoltării Rurale, 2021, Analiza SWOT Planul Național Strategic 2021-2027, versiunea 3, https://www.madr.ro/docs/dezvoltare-rurala/PAC_dupa_2020/2021/analiza_swot_pns-versiunea_III.pdf

²⁴ Planul Național de Redresare și Reziliență, versiunea 1 octombrie 2021, <https://mfe.gov.ro/wp-content/uploads/2021/06/0c2887df42dd06420c54c1b4304c5edf.pdf>

²⁵ A se vedea și programul național similar din secțiunea următoare.

- 3.000 de (asocieri de) cabinete de asistență medicală primară dotate/dotate și renovate, prioritizând cabinetele din mediul rural,
- 10 unități medicale mobile - pentru zonele cu acces limitat la servicii de asistență medicală specializată,
- rețea de centre de zi creată pentru copiii în situații de risc: aproximativ 150 de servicii comunitare de prevenire a separării copilului de familia sa la nivelul municipiilor, orașelor și comunelor; vizează menținerea a 4.500 de copii în familie,
- modernizarea și crearea de infrastructură socială pentru persoanele cu dizabilități,
- introducerea Venitului Minim de Incluziune - Beneficiarii direcți vor fi cel puțin 30% din actualii beneficiari de Venit minim garantat (VMG) și Alocație pentru susținerea familiei (ASF),
- minim 350 de structuri de economie socială nou înființate,
- creșterea cu cel puțin 10% a numărului elevilor înmatriculați în cadrul liceelor agricole (până la cel puțin 90.000 elevi),
- alte investiții în infrastructura educațională - microbuze verzi pentru transportul elevilor, SMART Lab-uri achiziționate pentru unitățile de învățământ de nivel gimnazial și liceal, resurse tehnologice pentru dotarea laboratoarelor de informatică, creșe înființate și operaționalizate și 412 servicii complementare (se înființează în spații oferite de comunitate/diferiți furnizori publici și privați de educație, în localitățile izolate, dezavantajate unde nu se justifică construirea unei creșe/grădinițe) (PNRR, 2021).

Alte programe europene sau priorități de finanțare care se adresează preponderent autorităților publice centrale și județene este de așteptat să producă efecte multiplicatoare de dezvoltare locală – autostrăzi și drumuri expres prin Programul Operațional Transport, spitale regionale prin Programul Operațional Sănătate și mai ales digitalizarea administrației publice, prin Programul Operațional Creștere Inteligentă, Digitalizare și Instrumente Financiare (POCIDIF).

Programe naționale

Această secțiune cuprinde o selecție din câteva dintre programele naționale prezentate de Ministerul Investițiilor și Proiectelor Europene, pe recent lansata platformă centralizatoare a unor astfel de oportunități de investiții.²⁶ În primul rând, este util de precizat că nu există un document integrator de programare, așa cum există Acordul de Parteneriat 2021-2027, pentru programarea fondurilor europene.²⁷ În al doilea rând, strategiile sectoriale sunt încă în curs de actualizare, documentele strategice la nivel național fiind elaborate în general pentru perioada 2014-2020. Cu toate acestea, platforma lansată de Minister încearcă să identifice complementaritatea obiectivelor și măsurilor finanțate de fiecare dintre programele naționale cu cele finanțate din fonduri europene.

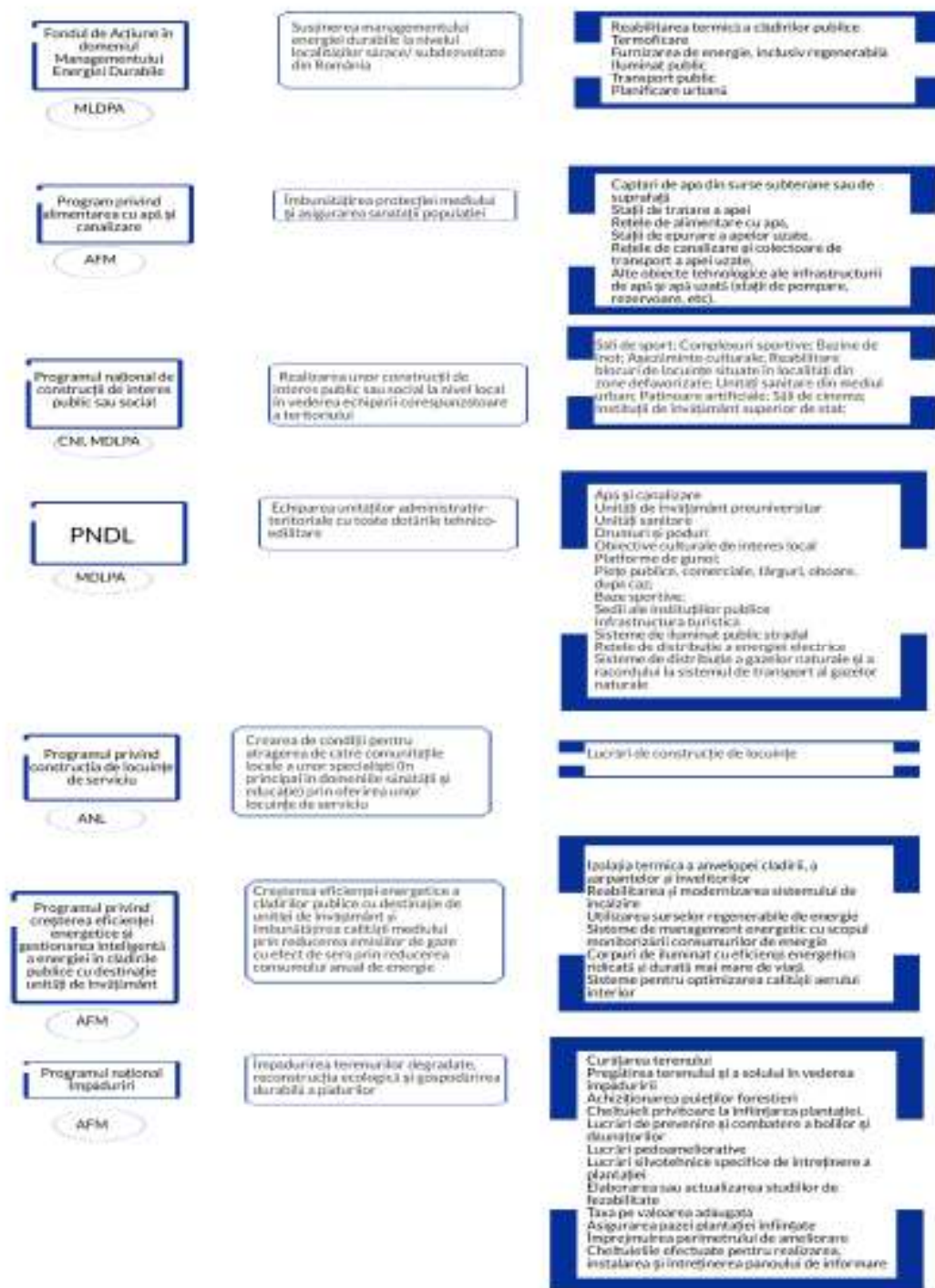
Astfel, programul privind Alimentarea cu apă și canalizare, gestionat de Administrația Fondului pentru Mediu este complementar măsurilor din PNRR, în cadrul "Pilonului I Tranziție verde", prin Programul Operațional Dezvoltare Durabilă (PODD), în cadrul obiectivului specific de "Promovare a managementului durabil al apei" din cadrul Priorității 2 "Dezvoltarea infrastructurii de apă și apă uzată și tranziția la o economie circulară", prin PNDL (Programul

²⁶ <https://oportunitati-ue.gov.ro>

²⁷ Acordul de Parteneriat 2021-2027. <http://mfe.gov.ro/minister/perioade-de-programare/perioada-2021-2027>

național de dezvoltare locală) și PNDR (Programul Național de Dezvoltare Rurală) sau Planul Național Strategic (PNS) 2021-2027.²⁸

Figura 34. Programe naționale pentru autoritățile publice locale

Sursa: Sinteza realizată de autor pe baza informațiilor publicate de Ministerul Investițiilor și Proiectelor Europene (<https://oportunitati-ue.gov.ro>)

²⁸ Sursa: <https://oportunitati-ue.gov.ro/program-privind-alimentarea-cu-apă-si-canalizarea/> (data accesării: 1 septembrie 2021).

Alt program cu potențial de dezvoltare pentru mediul rural este cel privind construcția de locuințe de serviciu, conform prevederilor H.G. nr. 719/2016, pentru aprobarea programului "Construcția de locuințe de serviciu". Obiectivul programului este de a crea condiții pentru atragerea de către comunitățile locale a unor specialiști (în principal în domeniile sănătății și educație) prin oferirea unor locuințe de serviciu. Programul este gestionat de Agenția Națională de Locuințe, iar autoritățile publice locale sunt implicate prin punerea la dispoziție a terenurilor, asigurarea utilităților și a dotărilor tehnico-edilitare.²⁹ Același obiectiv general este prevăzut și în cadrul Fondului local pentru tranziția verde și digitală din cadrul UAT-urilor, din PNRR. În plus, există și o serie de programe naționale din sfera educațională care se derulează anual și care pot sprijini și elevii din mediul rural – Programul Național Rechizite Școlare (sprijin pentru elevii aflați în întreținerea familiilor al căror venit mediu net lunar pe membru de familie, realizat în luna iulie a fiecărui an, este de maximum 50% din salariul de bază minim brut pe țară), Programul Național Școală după Școală (grupuri țintă: elevii până la clasa a VIII-a inclusiv, aflați în risc de părăsire timpurie a școlii și/sau în risc ori în situație de eșec școlar, elevii aparținând grupurilor vulnerabile, cum ar fi elevii romi, elevi din mediul rural, elevi cu dizabilități și elevi din comunitățile dezavantajate economic) sau Programele Naționale Bani de liceu, Bursa Profesională sau Euro 200.

Figura 34 mai prezintă un program din aceeași sferă, respectiv Programul privind creșterea eficienței energetice și gestionarea inteligentă a energiei în clădirile publice cu destinație unități de învățământ. Sunt eligibile activitățile de îmbunătățire a izolației termice a anvelopei clădirii, a șarpantelor și învelitorilor, reabilitarea și modernizarea sistemului de încălzire/ a sistemului de furnizare a apei calde de consum/ a sistemelor de ventilare și climatizare, utilizarea surselor regenerabile de energie, implementarea sistemelor de management energetic cu scopul monitorizării consumurilor de energie, instalarea de corpuri de iluminat cu eficiență energetică ridicată și durată mai mare de viață și instalarea de sisteme pentru optimizarea calității aerului interior. Programul este gestionat de Administrația Fondului pentru Mediu (AFM), iar beneficiarii sunt autoritățile publice locale.³⁰

În plus, cel mai important program național de finanțare este Programul Național de Dezvoltare Locală – cu două programe distincte PNDL I și PNDL II. PNDL are o paletă largă de obiective eligibile de investiții - sisteme de alimentare cu apă și stații de tratare a apei; sisteme de canalizare și stații de epurare a apelor uzate; unități de învățământ preuniversitar; unități sanitare; drumuri județene, drumuri de interes local, respectiv drumuri comunale și/sau drumuri publice din interiorul localităților; poduri, podețe sau punți pietonale; obiective culturale de interes local; platforme de gunoi; piețe publice, comerciale, târguri, oboare; baze sportive; sedii ale instituțiilor publice ale autorităților administrației publice locale, precum și a instituțiilor publice din subordinea acestora; infrastructura turistică dezvoltată de autoritățile publice locale ca instrument de punere în valoare a potențialului turistic local; sisteme de iluminat public stradal, cu prioritate în mediul rural; rețele de distribuție a energiei electrice; sisteme de distribuție a gazelor naturale și a racordului la sistemul de transport al gazelor

²⁹ <https://oportunitati-ue.gov.ro/programul-privind-construcția-de-locuințe-de-serviciu-derulat-prin-intermediul-agentiei-naționale-pentru-locuințe-conform-prevederilor-h-g-nr-719-2016-pentru-aprobarea-programului-constru/>.

³⁰ Un alt program național disponibil autorităților locale este cel de construire a locuințelor sociale pentru romi, coordonat de Agenția Națională pentru Locuințe - <https://oportunitati-ue.gov.ro/locuințe-sociale-pentru-comunitățile-de-romi/>.

naturale. Programul are și în 2021 alocări bugetare, pentru proiectele deja contractate, dar este încă incertă continuarea lui în perioada următoare.³¹

Programul Național de Investiții Anghel Saligny a fost adoptat în 3 septembrie 2021 (OUG 95/2021).³² Obiectivele sale de investiții au în vedere dezvoltarea infrastructurii de bază:

- alimentarea cu apă, inclusiv stații de tratare a apei
- sisteme de canalizare, inclusiv stații de epurare a apelor uzate, canalizare pluvială și sisteme de captare a apelor pluviale
- drumuri publice: județene, de interes local, respectiv drumuri comunale și/sau drumuri publice din interiorul localităților, precum și variante ocolitoare ale localităților
- poduri, podețe, pasaje sau punți pietonale, inclusiv pentru biciclete
- sisteme de distribuție a gazelor naturale, inclusiv a bransamentelor, precum și a racordului la sistemul de transport al gazelor naturale.

Valoarea estimată a PNI AN este de 50 de miliarde de lei. Fiecare unitate administrativ-teritorială va avea prealocată finanțare minimă pentru cel puțin un proiect elibigil. Pentru comune, pragul este de 4 milioane lei, cu TVA, cf. normelor metodologice adoptate prin ordinul MDLPA din 22 septembrie 2021.³³ În acest context, devine esențială demarcarea direcțiilor de complementaritate/ diferențiere față de toate celelalte programe naționale și europene, dar și monitorizarea alocării și execuției lucrărilor finanțate prin viitoare proiecte contractate.

Alte programe

Alături de programele naționale și cele finanțate din fonduri europene și gestionate la nivel național, mai există și alte oportunități de finanțare prin programe gestionate direct de Comisia Europeană. Un astfel de program este programul Life, cu două subprograme - Natură și biodiversitate, Economia circulară și calitatea vieții. În cadrul selectării intervențiilor finanțate, se acordă prioritate proiectelor care dezvoltă sinergii între subprograme, au potențial de catalizator în sensul în care pot fi replicate de sectorul public/ privat sau mobilizează cele mai mari investiții/ resurse și celor din zone geografice cu nevoi sau vulnerabilități specifice, cum ar fi zonele cu probleme de mediu sau constrângeri naturale specifice, zonele transfrontaliere sau regiunile ultraperiferice.³⁴ O altă modalitate de finanțare este prin proiecte finanțate de Granturile Spațiului Economic European (SEE) și Norvegiene care își propun și ele să reducă disparitățile economice și sociale și să consolideze relațiile bilaterale cu 15 țări din Europa Centrală și de Sud și cu țările baltice. Programul din România este structurat pe 12 componente: dezvoltare locală (dezvoltare locală, reducerea sărăciei, copii și tineri în situație de risc, incluziunea romilor, drepturile omului, bună guvernare), energie (energie regenerabilă, eficiență energetică, securitate energetică, creșterea accesului la energie), justiție, sănătate (îmbunătățirea serviciilor de sănătate, reducerea inegalităților în sănătate, prevenirea și controlul bolilor contagioase), cercetare, societate civilă, dezvoltarea afacerilor, cultură, afaceri interne, mediu, educație, dialog social – muncă decentă și Fondul pentru Relații bilaterale.³⁵ Actualul Memorandum de înțelegere pentru aceste fonduri acoperă perioada 2014-2021.

³¹ Bugetul total al PNDL pentru anul 2021 este de 1 miliard lei credite de angajament, respectiv 3,8 miliarde lei credite bugetare (<https://oportunitati-ue.gov.ro/programul-national-de-dezvoltare-locala-pndl/>).

³² <http://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocumentAfis/246050>

³³ <http://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocument/246608>

³⁴ Sursa: <https://oportunitati-ue.gov.ro/life/> (data accesării: 1 septembrie 2021).

³⁵ Sursa: <https://www.eeagrants.ro/descriere-programe> (data accesării: 1 septembrie 2021).

Planul de acțiune (portofoliul de proiecte)**Tabel 14. Planul de acțiune SDL Todireni 2021-2027**

nr. crt.	domeniu	proiect	surse de finanțare
1	amenajarea teritoriului	amenajarea pe aliniamentele drumurilor comunale cu pomi ornamentali	fonduri europene, buget local
2	capacitatea administrativă	realizarea cadastrului general al comunei Todireni	fonduri europene, buget local
3	capacitatea administrativă	actualizare PUG	fonduri europene, buget local
4	capacitatea administrativă	asociația de dezvoltare intercomunitară Albești-Todireni Valea Jijiei – servicii pentru comunități	fonduri europene, buget local
5	capacitatea administrativă	modernizarea infrastructurii TI pentru Primăria Todireni	fonduri europene, buget local
6	capacitatea administrativă	Sistem de supraveghere video pentru creșterea siguranței cetățenilor și prevenirea faptelor antisociale	CNI, MDLPA, fonduri europene, buget local
7	capacitatea administrativă	digitalizarea serviciilor publice	PNRR, CNI, MDLPA, fonduri europene, buget local
8	capacitatea administrativă	formarea continuă a angajaților din serviciul public	fonduri europene, buget local
9	condiții de viață, infrastructură	extinderea rețelei de canalizare	CNI, MDLPA, PNI Anghel Saligny, PNRR fonduri europene, buget local
10	condiții de viață, infrastructură	sistem de distribuție a gazelor naturale	CNI, MDLPA, PNDL, 3/Anghel Saligny, POIM, fonduri europene, buget local
11	condiții de viață, infrastructură	modernizarea / reabilitarea drumurilor comunale	CNI, MDLPA, PNI Anghel Saligny, fonduri europene, buget local
12	condiții de viață, infrastructură	extinderea și modernizarea iluminatului public	CNI, MDLPA, fonduri europene, buget local, AFM

nr. crt.	domeniu	proiect	surse de finanțare
13	cultură, sport, timp liber	construire sală de sport	CNI, MDLPA, fonduri europene, buget local
14	cultură, sport, timp liber	inițierea unei sărbători a comunei "Zilele comunei Todireni"	buget local
15	cultură, sport, timp liber	amenajare locuri de joacă pentru copii	CNI, MDLPA, fonduri europene, buget local
16	cultură, sport, timp liber	organizarea de evenimente de 500 de ani de atestare documentară a comunei Todireni (2023)	buget local
17	cultură, sport, timp liber	sprijinirea participării copiilor, elevilor, tinerilor și persoanelor de toate vârstele la activități sportive și culturale	buget local
18	economie locală	modernizare piață agroalimentară	fonduri europene, buget local
19	economie locală	încurajarea și sprijinirea tinerilor pentru depunerea de proiecte de antreprenoriat și tineri fermieri, inclusiv în dobândirea de competențe formale în agricultură	fonduri europene, buget local
20	economie locală	atragera de investiții, sprijinirea asocierii producătorilor agricoli locali	fonduri europene, buget local
21	infrastructură	amenajare alei pietonale	fonduri europene, buget local
22	infrastructură	achiziționare autogreder pentru serviciul de dezăpezire	fonduri europene, buget local
23	infrastructură	construcție stație încărcare pentru autoturisme electrice	CNI, MDLPA, fonduri europene, buget local
24	infrastructură	înființare parc fotovoltaic, explorarea potențialului de parc eolian	MDLPA, fonduri europene, buget local
25	învățământ	modernizare infrastructura școlară	CNI, MDLPA, fonduri europene, buget local
26	învățământ	construire/modernizare grădinițe în comuna Todireni	CNI, MDLPA, fonduri europene, buget local
27	învățământ	construire creșă / înființare (amenajare) grupe creșă	CNI, MDLPA, fonduri europene, buget local
28	învățământ	înființarea unei grădinițe cu program prelungit (sau transformarea unei cu program normal)	CNI, MDLPA, fonduri europene, buget local
29	învățământ	(pregătirea pentru) implementarea programului „școală după școală” la nivel primar și gimnazial	CNI, MDLPA, fonduri europene, buget local
30	învățământ	modernizarea / extinderea spațiilor educaționale în cadrul Liceului Tehnologic Todireni	CNI, MDLPA, fonduri europene, buget local
31	învățământ	sprijinirea participării în învățământ preșcolar și primar	CNI, MDLPA, fonduri europene, buget local

nr. crt.	domeniu	proiect	surse de finanțare
32	învățământ	măsuri integrate de reducere a absenteismului, repetenției, abandonului școlar și a părăsirii timpurii a școlii	CNI, MDLPA, fonduri europene, buget local
33	învățământ	sprijinirea eforturilor școlii de autorizare și acreditare ale studiilor liceale și a celor profesionale (dacă e cazul)	fonduri europene, buget local, organizații internaționale
34	învățământ	conceperea și derularea unui program menit să conducă la conștientizarea beneficiilor educației și formării profesionale	fonduri europene, buget local
35	învățământ	program de atragere resurse umane (doctoranzi/masteranzi) pentru posturi didactice cheie neocupate (română, STEM)	fonduri locale
36	învățământ	sprijinirea elevilor proveniți din familii cu venituri reduse care fac navetă sau locuiesc în cămin în vederea participării la studii liceale	fonduri europene, buget local
37	mediu	înființare parc comunal	fonduri europene, buget local
38	mediu	împădurirea terenurilor degradate	CNI, MDLPA, fonduri europene, buget local
39	mediu	informarea și conștientizarea populației privind management ecologic al deșeurilor și reciclare	PNRR, CNI, MDLPA, fonduri europene, buget local
40	mediu	reabilitarea energetică a clădirilor din patrimoniul public conform standardelor <i>NZEB</i> (Near Zero Energy Building)	PNRR, CNI, MDLPA, fonduri europene, buget local
41	sănătate	echiparea cu aparatura medicală a dispensarului din comuna Todireni	MDLPA, fonduri europene, buget local
42	sănătate	dotare și amenajare cabinet stomatologic, atragere unui medic dentist (sau colaborare)	MDLPA, fonduri europene, buget local, ADI-AT
43	sănătate	accesarea unor programe de prevenție și diagnosticare pentru boli cronice și infecțioase	fonduri naționale
44	social	deținerea / construcția unor locuințe de serviciu	fonduri locale
45	social	amenajarea / construcția unor locuințe sociale / de necesitate	CNI, fonduri locale
46	social	construire / amenajare centru pentru persoane vârstnice	CNI, MDLPA, fonduri europene, buget local

Anexa 1 Proiecte în derulare 2021-2022

proiect	finanțator	perioada implementare	buget (milioane lei)	beneficiar
Masuri pentru reducerea numărului de copii și tineri plasați în instituții prin furnizarea de servicii sociale la nivelul comunității în com. Todireni, jud. Botoșani	POCU	2020-2023	4,18	Primăria Todireni
Regiunea nord est Axa rutiera strategică 2 Botoșani-Iași (DJ 297, 282)	POR	2020-2023	334,3	CJ Botoșani
Dotare centru social de zi pentru copii	AFIR	2020-2022	0,38	ADI Albești-Todireni
Eficiența energetică și gestiune inteligentă a energiei pentru iluminat public în com. Todireni, jud. Botoșani	AFM	2021-2022	0,28	Primăria Todireni

Anexa 2 Metodologia de elaborare a SDL Todireni 2021-2027

Abordarea propusă a fost structurată pe analiza următoarelor grupuri țintă:

- populația comunei Todireni
- reprezentanți ai primăriei și consiliului local Todireni
- persoane semnificative pentru viața economică, socială și culturală din comunitate

Demersul de elaborare a strategiei are la bază o metodologie complexă, care a inclus:

- analiza documentelor programatice și de politică publică relevante pentru tema în cauză, inclusiv vechea strategie sau vechile strategii de dezvoltare ale UAT
- analiza secundară de date
- cercetare cantitativă: colectarea și analiza primară de date obținute prin ancheta pe bază de chestionar
- cercetare calitativă: colectare și analiza de date obținute prin realizarea de interviuri
- pe baza datelor de cercetare, realizarea planificării strategice și elaborarea documentului

Abordarea propusă a fost structurată pe analiza a două tipuri de date:

- factuale, conform indicatorilor obiectivi
- de opinie, conform indicatorilor subiectivi

După sursă, datele utilizate sunt de următoarele tipuri:

- exhaustive: din recensămintele populației și locuințelor
- din cercetări selective: din anchete statistice (ale INS) și din anchete sociologice (cercetare cantitativă, cercetare calitativă)
- administrative: cele obținute de la reprezentanții administrației publice locale

Colectarea datelor

Culegerea de date statistice și de recensământ

Obiectiv general: descrierea și analiza problemelor de dezvoltare ale comunei, inclusiv a calității vieții locuitorilor.

Domenii specifice ale culegerii de date secundare:

- Contextul local - resurse naturale
- Populația
- Coordonate economice și privind standardul de viață al populației:
- Condiții de viață ale populației, accesul la învățământ și sănătate

Ancheta sociologică pe bază de chestionar

A. Culegerea de date administrative

Obiectiv general: descrierea și analiza problemelor de dezvoltare ale comunei, inclusiv capacitatea administrativă de a atrage finanțări și de derula proiecte.

Metoda de culegere a datelor, instrumentul de cercetare

Culegere pe bază de interviu pe Internet asistat de către calculator (CAWI): datele vor fi colectate prin aplicarea unui chestionar (formular), prin Internet, care poate fi completat de pe multiple terminale (PC, laptop, tableta, smartphone), la locul de muncă, de către mai multe persoane din administrația publică locală, potrivit expertizei tematice. Instrumentul de cercetare constă într-un chestionar cu întrebări deschise pentru reprezentanții instituțiilor publice.

B. Cercetarea cantitativă privind calitatea percepută a vieții și probleme de interes comunitar

Obiectiv general: descrierea și analiza problemelor de dezvoltare ale comunei, îndeosebi a calității percepute a vieții.

Obiective specifice ale culegerii de date

- calitatea vieții: ocupare, venituri, dotarea gospodăriei cu bunuri de folosință îndelungată, activități agricole și animale în gospodărie
- condiții de viață: locuire, acces la utilități
- sănătate: starea de sănătate, acces la servicii sanitare
- învățământ: stoc de educație, acces la învățământ
- opțiuni și percepții ale populației privind migrația
- identitatea locală și națională
- viață religioasă, posibilități de petrecere a timpului liber
- socio-demografice

Eșantionarea. Populația statistică din care a fost extras eșantionul este reprezentată de totalitatea persoanelor în vârstă de 18 ani și peste, neinstituționalizate, rezidente în comună. Eșantionul a fost unul de disponibilitate, neprobabilist. Selecția respondenților s-a făcut utilizând metoda „bulgărelui de zăpadă”, pe baza anunțurilor postate de către autoritățile publice locale pe rețelele de socializare și site-ul primăriei.

Metoda de culegere a datelor, instrumentul de cercetare. Culegere pe bază de interviu pe Internet asistat de către calculator (CAWI): datele au fost colectate prin aplicarea unui chestionar (formular), prin Internet. Instrumentul de cercetare constă într-un chestionar cu întrebări standardizate pentru locuitorii comunei. În total, au fost colectate 69 de chestionare.

Cercetarea calitativă

Obiectiv general: descrierea și analiza problemelor de dezvoltare ale comunei.

Categorii de subiecți ai cercetării calitative:

A. Primărie și consiliul local

- primar/viceprimar/secretar primărie
- asistent social/funcționar cu atribuții de asistență socială
- referent agricol
- consilieri locali

B. Instituții locale:

- director școală/cadru didactic școală, grădiniță
- medic de familie/asistent în cadrul cabinetului de medicină de familie (dacă există)
- farmacist (dacă există)
- medic dentist (dacă există)
- agent Poliția Română

C. Viața economică

- angajatori principali pentru populația din comună (dacă există)
- antreprenori locali în agricultură
- antreprenori neagricoli
- inginer agronom, activ sau pensionar

D. Reprezentanți ai comunităților locale:

- preot / reprezentant consiliu parohial sau pastor
- reprezentant al minorităților etnice (dacă există pondere ridicată a populației din aceste categorii)
- poștaş
- „lideri” informali

- bibliotecar, responsabil cămin cultural

Aspecte metodologice

Metoda de culegere a datelor va consta în interviuri semi-structurate, care vor fi realizate:

- prin Internet sau
- față-în-față (în cadrul cercetării de teren a experților ICCV în comună).

Notă: categoriile de subiecți enumerate mai sus nu sunt exhaustive; atingerea obiectivelor de cercetare și realitatea din comunitate pot necesita, după caz, lărgirea ori micșorarea numărului de subiecți.

Vizita în comunitate a echipei de experți ai Institutului de Cercetare a Calității Vieții (ICCV)

Vizita de documentare în activitate a fost realizată în octombrie 2021.

Primul obiectiv al vizitei constă în consultarea factorilor de conducere în privința:

- obiectivelor generale de dezvoltare identificate
- ierarhia priorității problemelor
- variabila sau variabilele strategice
- scop, misiune, viziune
- stabilirea obiectivelor de dezvoltare pe domenii și direcții prioritare
- planul de acțiune (portofoliul de proiecte)

Al doilea obiectiv al vizite se referă la componenta de cercetare calitativă care poate fi cel mai bine realizată prin interviuri față-în-față, precum și cunoașterea directă a comunității de către membrii echipei de experți.